

Tõnis Mägi müümata naer

“Alles neljakümneselt hakkasin tegema midagi sellist, mille järgi hing oli igatsenud juba ammu. Muidugi võib ju mõelda, et mis siis, kui see juhtunuks varem... See on tagantjärele tarkus. Nüüd tundub tihtipeale, et varem oleks olnud liiga vara... Kõik on tulnud õigel ajal.” Nii ütleb Tõnis Mägi oma uues raamatus. Loe lk 12.

RAAMAT

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT

Nr 5 20. aprill 2006

veerg

320 aastat eestikeelset Uut Testamenti

Piibli eestikeelseks saamise lugu, Piibli ja tema osade levitamise lugu on meie kultuurrahvaks saamise lugu, on osa meie ajaloost.

Kõigis protestantlikes maades oli Piibilil oluline roll kirjakeele väljakujunemisel.

Heinrich Göseken, Johann Gutsleff, Heinrich Gutsleff, Andreas Virginius, Anton Thor Helle, Jaan Bergmann, Uku Masing, Harald Pöld, Toomas Paul on vaid osa nimedest, kes andnud oma panuse Piibli sajanditepikkusele eesti keelde tõlkimise traditsioonile.

Mitmed tõlked on jäänud pooleli ega ole kunagi trükivalgust näinud. Kuid 320 aastat tagasi, aastal 1686 ilmus lõunaeestikeelne Wastne Testament ja põhjaeestikeelne Piibel ilmus aastal 1739.

Sajandite jooksul on Piibel mitu korda uuesti tõlgitud, et selle keel oleks inimestele mõistetav.

Maakeelne Piibel tegi seal sisalduva tarkuse, ajaloo ja maailma eestlasele omaseks ja tuttavaks, osaks meie kultuurist ja mõtlemisest.

Aastal 1989 toimus Eesti kultuurielus oluline sündmus – ilmus Toomas Pauli tõlgitud Uus Testament. See oli esmakordselt Eestis Teise maailmasõja järgse ja nõukogude korra lõpuaja tingimustes ilmunud väljaanne. Läänemaailmas oli eestikeelne Piibel ilmunud 1968. Taastatud Eesti Piibliselts andis välja eestikeelse Piibli aastatel 1997–2000.

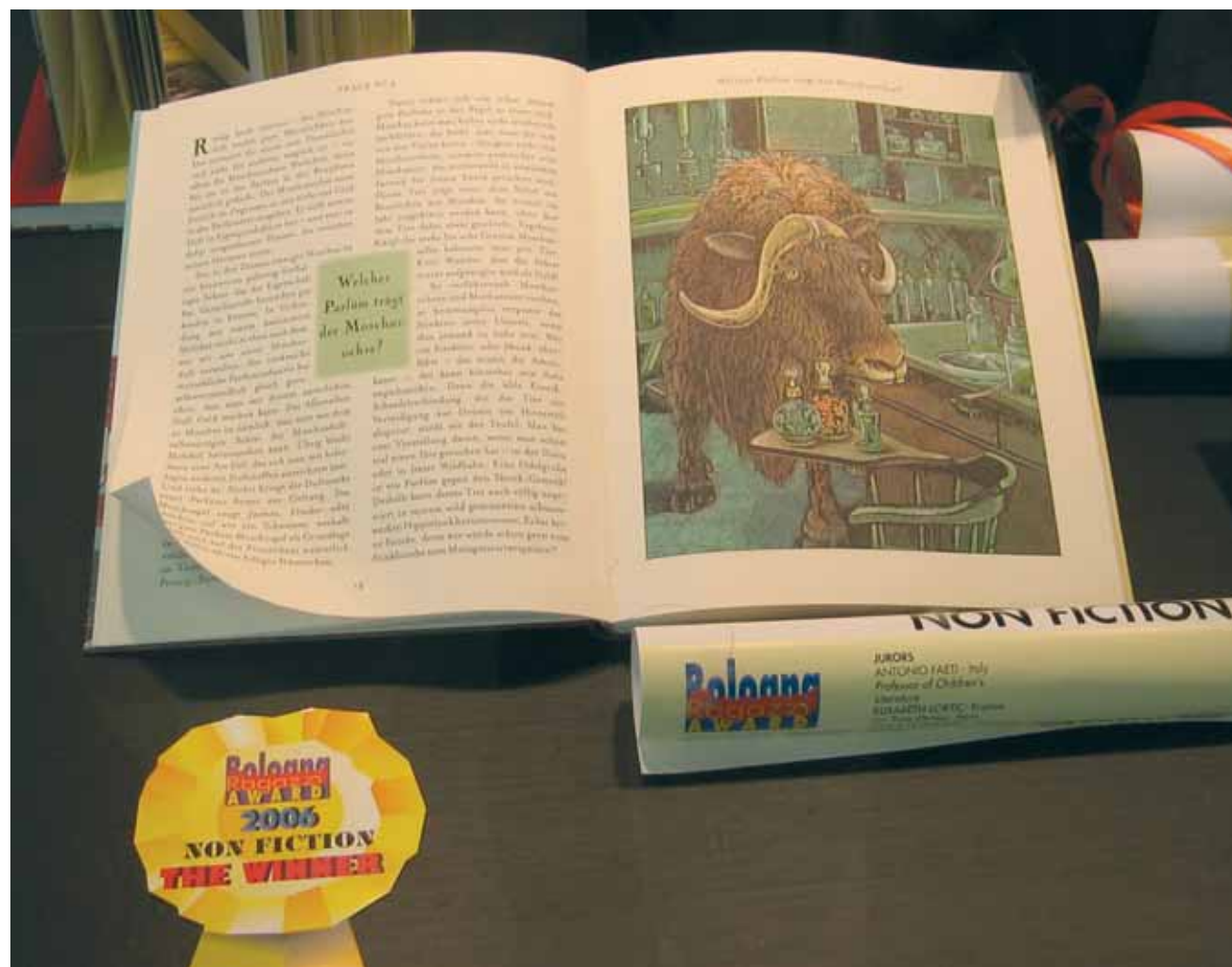
1804. aastal loodi Briti ja Välimaa Piibliselts. Juba paar aastat hiljem tekkis eestimaalastel kontakt loodud seltsiga. Tekkisid mitmed kohalikud piibliseltsid ning 1813. aastal loodi juba piibliseltsid Tartus ja Tallinnas, mille tulemusena tekkisid Eesti- ja Liivimaal kümned kohalikud harupiibliseltsid.

Eesmärgiks ei olnud ainult Piibli trükkimise organiseerimine ja levitamine, vaid ka haridusliku kirjanduse väljaandmine. Nõukogude võim sulges seltsi ja see taastati aastal 1991.

Piibel või selle osad on tõlgitud seni 2403 keelde. Igal aastal trükitakse üle 500 miljoni eksemplari Piibleid ja selle osi. Piibilil on jätkuvalt koht lugemislaual.

Jaan Bärenson

Eesti Piibliseltsi peasekretär

Kevad algab Bologna raamatumessil

Kui Koolibri Bologna lastekirjanduse messile jõuab, on Itaalias kevad juba alanud.

Lumisest Eestist tulnuile on see kui taeva õnnistus: soe päikesepaiste lubab soojad üleriided hotelli jätta ning tänavatel värskest lehte läinud puid ja õitsvaid lilli imetleda.

Bologna messi alalistele külalistele tähendab messilkäik kahekordse kevade kogemist, esimene kord Itaalias ja teine kord kuu aega hiljem Eestis.

Bolognas kogunevad lastekirjanduse autorid, illustraatorid, tõlkijad, kirjastajad, raamatumüüjad ja paljud teised asjaomased juba 43. korda. Bokse jagub seitsmesse halli, neist kaks on ainult võõrustajamaa Itaalia päralt.

Messi seekordne aukülaline on Ungari, kelle lasteraamatute illustraatorite näitust kohe messiruumidesse sisenedes võib külastada. 30 eri põlvkonda kuuluva illustraatori näitus annab hea ülevaate Ungari lastekirjanduse kunstilisest tasemest. Üle 200 väljapaistva teose on valitud ka Ungari boksi. Meelde jääb on ka vendade Grimmide muinasjuttude illustratsioonide näitus, kus teada-tuntud te-

gelasi ja süžeesid hoopis teistsuguses, muinasjutu jaoks ehk harjumatuski valguks on näidatud.

Messi raames toimub ka koolitartevete näitus, kus üleval nii õppevahendid kui ka koolimööbel, lauamängud ja mänguasjad, millel hariv funktsioon. Samas saab lehitseda ka Itaalia õpikuid ja töövihikuid, mis meie kui õppekirjanduse väljaandjate pilku üsna mitmeks ajaks köidavad.

Messihallides siginat-siginat jätkub. Suuremate kirjastuste boksid on täidetud laudadega, mille taga istuvad õiguste müüjad ja neist huvitujad, esimesed tutvustavad uudistoodangut, teised mõtleavad, kuidas üht või teist raamatut nende kodumaal vastu võetaks. Ringi liiguvad ka suurte mapidega kunstnikud, kes kirjastajatega kohtuvad ja oma töid pakuvad. On ju lastekirjanduses illustratsioonil tekstiga kui mitte suurem, siis võrdne osa ikkagi.

Pakutav võtab silme eest muidugi üsna kirjuks: tavaline juturaamat jääb messil selgesse vähemusse, seal võidutsevad eeskätt rikkalike illustratsioonide ja vähese tekstiga eelkoolialiste raamatud, aimekirjandus, koomiks

ning sellised teosed, mis näevad küll raamatu moodi välja, ent kaante vahel on hoopis ruumilised leheküljed, arvutamise masin, peegel, tekstiilist kaunistused vms.

Meid võluvad uue kunstnikepõlvkonna illustratsioonid. Nii teistsugused ja originaalsed on need seniste lasteraamatupiltidega võrreldes: kasutatud on nii stiliseeritud joonistust, jõulist graafilist joont kui ka õrna detailirikast maalingut, huvitavaid värvikombinatsioone ning eri tehnikate segamist.

Ka eesti keelde on tõlgitud mõned sedalaadi illustratsioonidega raamatud (meie valikus on selleks näiteks “Puhevil pruut” Itaalia tuntuima raamatuillustraatori Anna Laura Cantone piltidega), kuid nendega harjumine võtab meie lugejal veel ilmselt aega.

Kadri Haljamaa

Koolibri juhtivtoimetaja

Pildil:

Bologna messi preemia mitteilukirjanduse klassis pälvis raamat “Kas loomad peavad hambaid puhastama?”, mida tõlgitakse juba ka eesti keelde.

uudised

Nukitsa pälvis “Limpa ja mereröövlid”

Seekordse Eesti parima lastekirjaniku ja lasteraamatukunstniku Nukitsa konkursi, kus hääletajateks ainult lapsed, võitsid ülekaalukalt kirjanik Andrus Kivirähk ja kunstnik Anni Mäger raamatuga “Limpa ja mereröövlid” (Varrak, 2004). Teise koha sai kirjanik ja kunstnik Edgar Valter autoriraamatuga “Pokulood” (Elmatar, 2004).

Kolmanda koha pälvis Leelo Tungal “Siil Felixi” sarja raamatutega (Varrak 2004–2005) ning sama sarja piltidega kunstnik Regina Lukk-Toompere.

Auhinnad anti kätte 1. aprillil Tallinna Raekojas. Nukitsa konkurss on lastekirjanduse teabekeskuse korraldatav üle-eestiline lugejaküsitlus, kus viimase kahe aasta algupäraseid lasteraamatuid hindavad lapsed ise. Seekord osales 6415 last.

Noored võitsid noorteromaanivõistlusel

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse ja kirjastuse Tänapäev poolt korraldatud noorsooromaanivõistluse võitis Diana Leesalu käsikirja “Mängult on päriselt”.

Teise koha sai Mare Sabolotny käsikirja “Kirjaklambritest vöö”.

Žürii andis välja kaks kolmandat kohta: Hele-Riin Mooni “Mina, Mortimer” ja Ketlin Priilinna “Maarjamäe kagu”.

Ära märgiti Barbi-Katrin Lõhmuse “Imesid juhtub harva” ning Kamille Saabre “Mu kuninganna”.

Kokku laekus võistlusele 18 käsikirja. Žüriisse kuulusid kirjastuse Tänapäev ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse töötajad.

Eraldi hindasid käsikirju 21. Kooli õpilased, kelle hinnanguid ja kirjalikke retsensioone arvestati žürii töös.

Auhinnaraha eraldas võistluseks kultuuriministerium.

Kõik auhinnatud ja ära märgitud tööd ilmuvad kirjastuse Tänapäev uues noorsooraamatusarjas.

RAAMAT

Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit © EKL 2006

Sõnaraamatutest Eestis ja Soomes

Ruth Mägi

Märtsi lõpus käisid TEA Kirjastuse sõnaraamatute peatoimetaja Ruth Mägi ja peakunstnik Kalev Tomingas külas oma kauaaegsel koostööpartneril Gummeruse kirjastusel Helsingis. Kogemusi vahetati ja uusi põnevaid koostööprojekte arutati Gummeruse sõnaraamatute osakonna peatoimetaja Virpi Kalliokuusiga.

Koostöö sujub hästi

TEA Kirjastus on teinud tihedat koostööd Gummeruse trükikojaga. Ligi kolmveerand TEA sõnaraamatutest on trükivalgust näinud just Gummeruse trükikojas, kus on trükitud kõik TEA Kirjastuse taskusõnastikud, suured "Inglise-eesti sõnaraamat" ja "Eesti-inglise sõnaraamat", majandussõnaraamatud ja palju muud.

Suuresti tänu sellele pole koostöö Gummeruse kirjastusega sündinud juhuslikult. Gummeruse enda sõnaraamatute riid on väga muljetavaldav, neil on ilmunud kakskeelseid ja ükskeelseid, tõlke- ja seletavaid sõnaraamatuid, üldkeele- ja valdkonnasõnaraamatuid. Nagu TEAski, nõnda koostatakse ka Gummeruses sõnaraamatuid nii täiskasvanuile, õppureile kui ka lastele, arvestades erinevate kasutajate vajadusi.

Gummerus on Soome vanim kirjastus, mille rajas Kaarle Jaakko Gummerus 1872. aastal Jyväskylä. Kirjastus kolis Helsingisse 1985. aastal. Gummeruses on 130-aastase ajaloo vältel kirjastatud nii kodu- kui ka välismaist ilukirjandust, teatme- ja populaarteaduslikku kirjandust, sekka rohkesti sõnaraamatuid ja keeleõpikuid.

Sõnaraamatud hinnas

Küllalt ootuspärane on, et nii Gummeruse kui TEA popimad sõnaraamatud on inglise keele sõnaraamatud. Meil Johannes Silveti "Inglise-eesti sõnaraamat" uuendatud ja täiendatud kujul ning "Inglise-eesti taskusõnastik". Soome suurim kakskeelne inglise sõnaraamat on "Suuri englanti-suomi sanakirja". Tegu on suure profisõnaraamatuga, mis on mõeldud tõlketudengitele, keeletespialistidele ja teistele nõudlikele

Virpi Kalliokuusi (paremal) ja Ruth Mägi arutavad uue sõnaraamatu käsikirja.

kasutajatele. Lehekülgede arvu poolest ongi see sõnaraamat võrreldav Johannes Silveti "Inglise-eesti sõnaraamatuga" TEA Kirjastuselt.

Sarnaselt TEA Kirjastuse populaarsete kaheksas keeles välja antud taskusõnastikega Eestis on Soome turul väga tuntud Gummeruse kollaste plastikkaantega taskusõnastike sari, milles on üllitatud seitsme erineva keele sõnastikke.

Geograafiliselt lähestikku asetsevate maadena on meil kasutajaid, kel on enam-vähem ühesugune sõnaraamatuvajadus, kõige rohkem õpitakse nii siin kui ka seal inglise keelt. Seepärast ei üllata näiteks Gummeruse kolleegi ka TEA Kirjastuse menüü-

ma inglise keele grammatikaraamatu "Grammar is Easy!" tohtu edu nii Eestis kui mujal.

Õppurile õppuri sõnaraamat

Et TEA selle aasta üheks kõige tähtsamaks projektiks on uue põlvkonna koolisõnastike sarja väljatoomine, oli väga õpetlik ka sel teemal Soome kolleegidega kogemusi vahetada. Gummeruse õppurisõnaraamatutest on tähtsaimaks 67 000 märksõnaga "Suomi-englanti-suomi sanakirja".

Tegemist on mõlemat keelesuunda (nii soome-inglise kui ka inglise-soome) õppuri seisukohast põhjalikult käsitleva teosega, keelematerjali toetavad mitmed kasutusnäited. Õppuri-

sõnaraamatute sarjas on ilmunud ka "Suomi-espanja-suomi", "Suomi-ruotsi-suomi", kui nimetada vaid mõnda. Eks saime omalt poolt pisut hoobelda sellegagi, mida meie uutes koolisõnastikes värsket ja põnevat on.

Kuidas sünnib hea sõnaraamat?

Sõnaraamatute osakonna peatoimetaja Virpi Kalliokuusiga päeva koos veetnud, tõesime rõõmsalt, et meie tööprobleemid ja -rõõmud on ühesugused. Tõsi, koostajatelt ja ka toimetustelt nõuab see lisaks eriharidusele ja -ettevalmistusele tublit annust annet ja tahet näha nii-öelda sõnade ja tähenduste taha, kuid tõhusa teineteise abis-

tamise ning üksteist säästva suhtumisega on peaaegu kõik võimalik, keegi ei jää oma murega ükski.

Nagu Gummeruses, nõnda peetakse ka TEAs "vihaseid" lahinguid eri seisukohtade vahel ning üritatakse leida sõnaraamatute tegemist kergendavaid töövõtteid. Nii meile kui Virpile on see osa tööst kindlasti üks põnevamaid.

On ju omaette kunst panna suure ja uhiuue andmebaasisüsteemi juures tööle veendunud arvutivastane või selgitada legendaarsele keelemehel, kuidas arvutiga töö tema elu kergendab.

Kõige suurem rõõm on aga siis, kui koostajad tulevad töö käigus mõnele lihtsale ja samas geniaalsele ideele, mille kallal toimetused on kuid kurja vaeva näinud ega ole seda suutnud kuidagi välja mõelda. Selline initsiatiiv on meie koostöö üks nurgakive.

Lisaks pidevale tööle erinevate autorite ja toimetajatega on vaja lahendada ka toimetusesiseseid probleeme, murda ennast läbi keelenormidest ja soovitud, viia end kurssi mujal maailmas toimuvaga, luua oma seisukohti. Vahel võib see osa tööst ka kurvastada, kuna normide taga pole võimalik näha tegelikku vajadust keelt muuta.

Uus soome keele sõnaraamat eestlastele

Õige varsti valmib TEA ja Gummeruse kirjastuste koostöös uus soome-eesti seletav sõnaraamat. See on hea uudis igale eestlasele, kelle praktiline suhtlusvajadus naabermaaga tarka tuge vajab, ja samas ka loogiline täiendus TEA Kirjastuse seletavatele kakskeelsetele sõnaraamatutele.

Eesti kasutaja on väga hästi tuttav inglise-eesti seletava sõnaraamatuga "PASSWORD", ilmuv soome-eesti seletav sõnaraamat on sama tüüpi teos, kuid oluliselt mahukam sõnartikli komponentide poolest.

Tea Kirjastuselt ilmuv uue sõnaraamatu aluseks on Gummeruse Soomes ilmunud väga hea sõnaraamat soome keele kui võõrkeele õppijale. Kahe kirjastuse koostöös saab sellest uus teos, milles just eesti keelt kõneleva sõnaraamatukasutaja vajadusi arvestatakse.

Raamatus on hea sõnavalik, rohkesti infot sõna muutmise kohta, tähendusi illustreerivad mitmed täislauselised näited ja palju muud kasulikku.

Kas TEAte?

Millistest äsja ilmunud TEA lasteraamatutest on pärit need tegelased: Viktor, Paul-Aksel, Vendla ja Vesta-Linne?

Vastused saatke meilile info@tea.ee või TEA Kirjastuse aadressile (10118 Tallinn Liivalaia 28). Õigesti vastanute vahel loositakse 1. mail välja küsimuse vastuseks olevad lasteraamatud. Võitja nimi avaldatakse TEA koduleheküljel www.tea.ee.

Õige vastus "Kas TEAte?" märtsikuu küsimustele: "Võõrsõnastik" on kättesaadav raamatuna, CD-ROMina, mobiiltelefonivõrgus SMSi ja WAPina ning ka online'i keskkonnas. 2005. aasta ümbertöötatud ja täiendatud trükile lisati 10 000 sõna.

Võitjaks osutus Merike Lillo.

Sõnad õigesti ritta

"Õigekeelsuse käsiraamat ja sõnastik" on abiks kõigile neile, kes tahavad väljendada oma mõtteid täpselt ja veatult kõnes ja kirjas. Raamat sisaldab ülevaatlikku eesti keele grammatikat "Õigekeelsuse käsiraamatu" näol ja "Eesti keele raskete sõnade sõnaraamatut".

Käsiraamat annab lihtsa ja süsteemse ülevaate eesti keele grammatikast, käsitledes õigekirja, vormi- ja sõnavaraõpetust, kokku- ja lahkukirjutust, aga ka tähendus- ja stiiliõpetust.

Sõnastikuosa sisaldab valikut sõnavarast, mis on erinevatel põhjustel veaohklik. Iga sõna juures esitatakse muutevormid, pearõhk ja valde ning tähendus, lisaks sellele sõna kasutusnäited lauses ja liitsõna koosseisus. Eriti olulised on keelekommentaariid, mis aitavad vigu vältida ja sarnase vormi või tähendusega sõnade vahel õigeid seoseid luua.

Õigekeelsuse käsiraamat ja sõnastik
496 lk, kõva köide

Kõige lihtsam grammatika

Suvisteks keeleeksamiteks valmistujale tuletame meelde, et TEA Kirjastuse kolm grammatikaõpikut on arvukate kasutajate poolt maailma kõige lihtsamateks ja tõhusamateks hinnatud.

Isegi need, kel keeletundides grammatika aeg-ajalt raskusi valmistab, leiavad palju kordustrukke läbi teinud raamatuid kindlasti abi.

Reeglid, näited, erandid, selgitused ja isegi see, mis lihtsalt pähe õppida tuleb, on esitatud lihtsalt ja selgelt. Tasub ehk neilgi uurida, kes on igapäevaselt küll vene, saksa või inglise keele agarad kasutajad, kuid mõni grammatikanüanss siiski veidi lihvimist vajab.

Pariisi pole kunagi palju

Riina Lõhmus

TEA Kirjastuselt ilmus Berlitz'i reisiuhtide sarja täienduseks Pariisi ja Londoni reisiuht. Pariisi reisiuhti eesti keelde tõlkinud Eneken Laugen peab Prantsusmaa pealinnas giidi ametit ja on suure tüki oma armastusest Pariisi vastu ka uue reisiuhti kaante vahele tõlkinud.

Kuidas sinust sai giid?

Olen Pariisis elanud juba kümme aastat. Nii kui Pariisiga ise tuttavaks sain ja ta jalgsi läbi kolasin, hakkasin kohe ka teistele näitama: esialgu oma sõpradele, siis ka võõrastele.

Olen Tartu ülikooli haridusega ajaloolane ja Sorbonne'i ülikooli haridusega kunstiajaloolane, ja rääkida meeldib mulle ka.

Kuid sellest Prantsusmaal giidiks olemiseks veel ei piisa. Iga korporatsioon kaitseb oma tööpõldu ja nii ei tohi üheski muuseumis ekskursiooni tehes enne suud paotada, kui on esitatud giidikaart.

Sõnaõiguse andva kaardi saamiseks peab kandidaadil olema vastav haridustase.

Iga kahe aasta tagant korraldavad Prantsuse kultuuriministerium ja turismiministerium (need ei ole päris iseseisvad ministeriumid, vaid suuremate ministeriumide osad) giidide akrediteerimiseks mahukad eksamid. Iga giid peab valdama vähemalt kahte võõrkeelt (prantsuse keel arvesse ei lähe). Kokku on minu teada üldse neljal eestlasel see giidikaart olemas.

Kui palju giidiks olemine sind tõlkimisel abistas või hoopis segas?

Loomulikult on tõlkijal palju lihtsam, kui ta teemat valdab, nii oli ka minul. Reisiuhtis on tohutult teavet, aga kõik see on maksimaalselt kokku surutud, autor on teinud oma valiku, milliseid vaatamisväärsusi või sündmusi paari kolme lausega kirjeldada.

Aeg-ajalt tekkis küll tahtmine omalt poolt üht-teist juurde kirjutada. Eks ma väikesi muudatusi tegingi, kui olin kindel, et see on eestlastest Pariisi külastajale oluline või lausa hädavajalik.

Mida sa ise eestlastele kõige meelsamini Pariisis näitaksid?

Ma ei taha, et turistidele jääks mulje, nagu olekski Pariis ainult Champs-Elysées ja Garnier' ooperi ümber laiuvad avenüüd ja bulvarid oma suurte uhkete Haussmanni stiilis majadega, mis on muidugi kaunid.

Minule meeldib näidata Haussmanni-eelset "vana" Pariisi või mis sellest veel säilinud on.

Tavaliselt tellitakse linnaekskursioon bussiga, võimaluse piires üritan nendest linnaosadest ikka läbi sõita, aga suur buss pole seal liikumiseks üldse sobiv ja seepärast panen inimestele südamele, et nad kindlasti jalgsi tagasi tuleksid, kas või reisiuht näpus.

Kui palju eestlased Pariisist üldse enne reisi teavad?

Inimesi on igasuguseid: mõni teab väga palju, teine ei tea selle jõe nimegi, mis läbi linna voolab. Eiffeli torni teavad küll kõik ja enamik arvab, et see on "kesklinnas". Tegelikult asub Eiffeli torn Lääne-Pariisis, üsna linna piiril. Lohutuseks võib öelda, et üldiselt on kogu Pariis üks suur kesklinn, sest igas linnaosas on palju huvitavat vaadata, alati toimub midagi.

Agas enne Pariisi tulekut tasub terve reisiuht ikkagi läbi lugeda, et aimu saada, kuhu üldse minnakse ja mida reisilt oodata.

Kas Berlitz'i reisiuhti soovitusel, näiteks söögikohtade valik, on sellised, mida ka ise annaksid?

Mulle on inimesed mobiilile helistanud ja seletanud, et oleme umbes selles kohas, palun soovitage mõnda normaalse hinnaga restorani, kus saab prantsuse toitu! Eestlane ei kujuta vist ette, kui palju söögikohti Pariisis on! Berlitzist saingi teada, et Pariisis on neid umbes 12 000.

Mina oskan soovitada mõnda üksikut restorani, aga sugugi mitte igas Pariisi osas, ja "normaalne hind" on tõeliselt ähmane mõiste. Nii et restoranide valikul vaataksin Berlitz'i reisiuhtist küll, mis seal kirjas on.

Ka Berlitz'i reisiuhti nõuandele, et kasutage ühistransporti (eriti metrood) või veelgi parem, võtke linnakaart ja käige jala, kirjutan kohe alla.

Tõlkija ja giid Eneken Laugen tööpostil.
Foto: Anneli Wallach.

Reisiuhtis on ka väike menüü-sõnastik, kui palju sellest sinu arvates praktilist abi on?

Sõnavara tundmine aitab kaasa küll, et menüüs pakutust aru saada. Tihtipeale on roogadel igasugused peened nimed, millest ei saa kuidagi välja lugeda, millega tegemist. Siis peab otse küsima, kas on liha või kala. Erinevaid maitseid tuleb julgelt proovida!

Enne tellimist laua taga istudes võiks sõnad välja vaadata ja siis need teenindajale ette veerida. Kui kelner juba laua kõrval seisab ja on valmis tellimust võtma, ei tasu väga pikalt sõnaraamatu lehti lapata. Sel juhul võib ta lihtsalt teatada, et tuleb varsti tagasi, ja tulebki, aga siis, kui tal aega on.

Kus sina ise end turistina tundned, Eestis või Pariisis?

Eestis käin igal aastal ja sätin oma tööd-tegemised nii, et saaksin korraga pikaks ajaks jääda. Minu poja jaoks on ka see kasulik "keelegaager".

Eestis on mu pere ja sõbrad, keda asendada ei saa. Poeg on sündinud Prantsusmaal, nii on tema isa ja vanaema ju ka minu pereks saanud ning ajapikku olen siit sõpru leidnud, kuid kodu on kodu.

Eestis on talvel lumi, suvel valged ööd, vähesoolane meri, palju ruumi... Kaugelt vaadates on Eestis kõik parem, ainult, jah, Pariisi ei ole.

ilmunud

Berlitz'i reisiuht. London

Tõlkinud
Mari Ets
Toimetanud
Agnes Ojala
144 lk
pehme köide

Berlitz'i reisiuht. Pariis

Tõlkinud
Eneken Laugen
Toimetanud
Dana Karjatse
144 lk
pehme köide

Berlitz'i reisiuhtid on asjalikud käsi-raamatud nende kahe olulise Euroopa pealinna külastajale.

Teatmikes tutvustatakse erinevaid ajaveetmisvõimalusi, kaubanduse eripärasid, hotelle ja söögikohti, peatatakse lühidalt linnade ajalool. Rubriik "Kuhu minna" tutvustab põhjalikult vaatamisväärsusi, nende ajalugu ja tänapäeva. Unustatud pole ka erihuvidega reisiuht: autojuhte, äriinimesi, spordihuvilisi, lastega külastajaid.

Käepärane raamatuke on varustatud kaartide ning fotomaterjaliga ning olulisem info on esitatud värvilisel taustal.

Nagu Berlitz'i reisiuhtidel kombeks, antakse sinistel lehekülgedel vajalikku üldist reisiinfot (transport linna ja linna sees, rahavahetus, mida jälgida hotelli valides, milline on liiklus jne).

Kollastel lehekülgedel on ära toodud terve rida soovitatavaid hotelle ja restorane koos lühikese tutvustusega pakutavatest roogadest ja maksetingimustest, unustamata mainida ka hinnaklassi. Teatmiku lõpus olev register aitab otsitavat kergemini üles leida.

Pariisi reisiuhtis tutvustatakse selliseid huviväärsusi nagu Eiffeli torn, Triumfikaar, Pompidou keskus jpm. Linnaümbruse ekskursioonidest pakutakse välja Versailles, Monet' aed Givernys ja Pariisi Disneyland.

Londoni reisiuhtis saab põhjaliku ülevaate sellistest tuntud turismimag-netitest nagu Westminster, Whitehall, Londoni Tower, parlamendihoone, Westminster Abbey, Püha Pauluse katedraal ja tähtsamad muuseumid.

50 unustamatut lugu tõest ja õigusest raamatus "Kohtuprotsessid"

Populaarne teatmesari "50 klassikut" täienes äsja raamatuga, mis toob faktitäpselt ja põnevalt lugejani valiku kõige vapustavamatest kohtusaagadest läbi ajalo.

Õiguse avalik teostamine on köitnud rahva meeli iidsetest aegadest tänaseni.

Teatmeteos algabki õige ammu, üle 3000 aasta taguse kohtuprotsessi-ga vaaraode hauakambrite rüüstajate üle ja jõuab viimase, 50. looga aastasse 2001, mil Haagi tribunali ette jõudsid Jugoslaavia sõjakurjategijad.

Kui mõnigi kohtulugu sajanidite tagant paneb ehk lõbusalt jahmatama, siis teine jälle tuletab meelde, et asjad pole selged tänaseni. Vägivald ligimese

vastu on kuulunud kuritegude valda, mida iga ühiskond on üritanud hukka mõista.

Kui 14. sajanidite kohtupraktikas näiteks tundus normaalne, et kariloomi tuleb kohtulikult karistada selle eest, et

nad vägistaja ohvriks langenud perinaisele appi ei tõtanud, siis tänapäeva kohtutele piisab siiski ainult inimeste süüdivusest.

Ka kõlbluse normid on teema, mille kallal iga riigikord on oma jõudu proo-

vinud. Raamatust saame lugeda kuruksast markiist, kodanikunimega Donatias Alphonse François de Sade, kes mõisteti küll iga valitsuse poolt süüdi kõlvatuse ja kõlvatusest kirjutamise eest, ja üle noatera giljotiini pääsenuna veetis ta erinevates vanglates ja hullumajas kokku 25 aastat, kuid kombulnormide teema kütab omegi kirgi tänapäevani.

Muidugi leiame "Kohtuprotsessidest" lugemist ka tapalavadel langenud kroonitud peadest, kuulsast tuleriidast Roueni turuplatsil aastal 1431, maffia-protsessidest, nõiajahtidest või sellest, kuidas kohtupidamist mängides teostati julma diktatuuri võimu.

Ükski valik pole täiuslik, ükski ül-

distus absoluutne. Ometi peaks raamat eesti lugejatele lugemisrõõmu ja mõtlemisainet pakkuma.

Raamatus käsitlemist leidnud kohtuprotsessid on sedavõrd kuulsad, neid on sedavõrd palju müstifitseeritud ja kaunite kunstide keeles käsitletud, et on lausa värskendav kohtuda taas ajaloolise tõega nendest sündmustest.

Kohtuprotsessid

Autor Marie Sagensneider
Tõlkija Hana Arras
Sari "50 klassikut"
296 lk
kõva köide

Kunstiga Eestimaad avastamas

Kirjastuse Kunst teejuhid viivad Eestimaale mõisate, kirikute, linnuste, mere ja metsade juurde.

Kui ma 1992. aastal Frankfurdi raamatumessil viibisin, hämmastas mind Eesti boksi külastajate suur huvi meie turismikirjanduse vastu. Küsiti kõike: kaarte, reisijuhte, materjale ajaloo, kultuuri ja looduse, samuti lõbuturismi ja muu kohta. Paraku polnud meil küsijatele suurt midagi pakkuda. Oli lausa absurdne, et korralikke Eesti kaarte ja teedeatlasi oli lihtsam leida Skandinaavia ja Saksa kirjastajate lettidelt kui Eesti kirjastuste toodangu hulgast.

Ma ei oska öelda, kui palju see puudujääk läks Eestile maksma rahas ning saabumata jäänud turistides. Tol hetkel olid Balti riigid läänes kuum kaup nii või teisiti.

Aga selles, et meil praegu, 14 aastat hiljem, väliskülalistena domineerivad ülekaalukalt ikka veel soomlased ja et nendestki lõviosa külastab vaid Tallinna, on kindlasti oma osa faktil, et me ise pole suutnud ära kasutada huvi enda vastu suurtel lääne sihtturgudel. Samuti on jätkuvalt hõredad meie turismikirjanduse letid.

Seepärast on loomulik, et kui ma 2000. aastate algul juhtisin mõnda aega kirjastust Kunst, hakkasime panema suuremat rõhku ka turismikirjandusele.

Tõtt-öelda tuli siin appi ka juhus. Või peaks ehk ütleva – värske pilk välismaalt? Sest 2001. aasta sügisel pakus kirjastusele oma amatöörfotodega varustatud käsikirja Eesti mõisatest tollase USA suursaadiku Melissa Wellsi

Kavastu mõisa tuvitorn. Foto: Toomas Kohv

abikaasa Alfred Wells. Teda kui arhitekti võlusid erilisel just meie mõisad. Nii sõitis ta läbi pea kogu Eesti, otsis üles kõik tee äärde jäävad mõisad ja pildistas neid. Tema tekstid olid aga sisult ja tasemelt väga erinevad ning niisugusel kujul neid kasutada ei saanud.

Küll aga sobisid tema idee ja meetod. Nii haaraski kirjastus vanahärra pakutust lennult kinni ning koostöös allakirjutanu ja fotograaf Peeter Särega sündiski Alfred Wellsi Eestimaale mõisate teejuht, mille kolmaski trükk on läbi müüdnud.

Siit sündis mall ka järgmistele raamatutele. Eelkõige kunstile ja ajaloolisele spetsialiseerunud kvaliteetkirjanduseks püüdis Kunst ka turisminiis taset kõrgel hoida, mitte joomaasutuste aadressidega kogumikke vorpida.

Eestimaale kirikute teejuht sündis seejärel kiiresti ja loomulikult. Kuigi meie kirikud jäävad imposantsuselt alla Lääne-Euroopa katedraalidele, on neis ometi arhailist võlu ning põhjamaist kargust. Et markeerida Eestit piiririigina kahe suure tsivilisatsiooni

vahel, võtsime teejuhti ka pool tosinat õigeusu kirikut.

Linnuste teejuhi teke oli komplitseeritum. Et meie keskaegsetest linnustest pole paljudest säilinud muud kui murukamara alla jäänud vundamendid või varisevad kivihunnikud, jäi materjali korraliku teejuhi tarvis napiks. Samas on meil aga hulgaliselt muistseid linnamägesid, mida tavaline teeline samuti naljalt üles ei leia. Nii sündiski mõte panna need muistsed linnamäed ja keskaegsed kivilinnused ühtede

kaante vahele. Kui lugeja kirjastuse teejuhid kätte võtab, avastab ta kohe, et kolme raamatut korraga on ebamugav kasutada. Seepärast otsustati koostada veel neljaski teejuht, mis peale eelnevate teemade sisaldaks nagu võrtsina veel teabe muuseumidest ning muudest säilinud arhitektuurimälestistest (kõrtsid, postijaamad jm). Tulemuseks on "Kultuurituristi teejuht".

Mart Helme
kirjastuse direktor
aastail 2001–2002

ilmunud

Eestimaa. Looduse teejuht

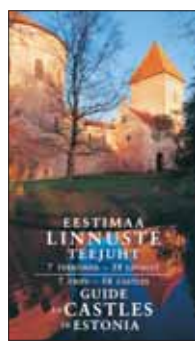
Tekst: Tiit Hunt
Fotod: Tiit Hunt ja Arne Ader
272 lk
pehme köide

Kuigi nii mõnegi süda ihkab laia ilma ja võõrastele maadele, kasvab üha enam nende arv, kes tunnevad rõõmu meie oma Eestimaast. On ju meil midagi sellist, millelega ei saa uhkustada mitte iga Euroopa maa: meie loodus, kus on säilinud veel mõndagi ainulaadset. Ning üks ole looduse nautimine muutunud ka hõlpsamaks, näiteks tänu RMK poolt rajatud laagritele, metsa- ja puhkemajadele.

Kauneid ja huviväärseid paiku ning erakordseid loodusobjekte tutvustab meie kirjastuse looduse teejuht, nende ülesleidmisel on abiks lisatud kaardid.

Raamatu autor, Eesti Loodusmuuseumi teadur Tiit Hunt, on mõnusa ütlemissõnaga ning suurepärase fotograaf.

Ligi 370 fotot toovad lugeja silme ette Eesti mitmekesised maastikud, jõed ja rannikupangad, põlismetsad ja laukarabad, kaitsealused taimed-loomad, mida igäüks ehk polegi oma silmaga näinud.

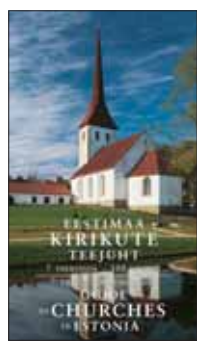
Eestimaa. Linnuste teejuht

Tekst: Mart Helme
128 lk
pehme köide

Kunagi oli Eesti alal umbes 120 muinasaegset linnamäge või maalinna, keskaegseid kivilinnuseid aga umbes 100. Need on meie kodumaal mõllanud sõdade üpris kõnekad tunnistajad. Enamik linnustest seisab varemeis, sest aeg ja ründajad on halastanud vähestele. Ajaloolasest autor on raamatus tutvustanud ligi 60 vana kaitserajatist. Eriti mitmekesine on pildimaterjal: fotod, vanad gravüürid, plaanid, rekonstruktsioonid, arheoloogiliste leidude fotod.

Raamatu tekst on eesti ja inglise keeles, lisatud on kasutatud arhitektuuriterminite sõnastik.

Raamat on üles ehitatud seitsme mõttelise teekonnana ning varustatud kaartidega. Vahel ongi üpris raske leida metsa kasvanud ja varisenud vallidega maalinnu või linnuste murukamaraga kattunud müürijäänuseid. Rõõmu teeb aga, kui mõnede säilinud osad taas päevavalgele on toodud (Maasilinn Saaremaal).

Eestimaa. Kirikute teejuht

Tekst: Mart Helme
Fotod: Peeter Säre
144 lk
pehme köide

Kirikud on olulised maamärgid meie maastikus ning varjavad oma müüride vahel märkimisväärsed kunstivarasid. Massiline kirikute ehitamine Eestis algas 13. sajandi teisel poolel, kuid esimestest, valdavalt puidust kirikutest pole midagi säilinud.

Ilmselt pole Eestimaal pinnal midagi nii muutlikku kui meie kirikud: põhjuseks arvukad ümberehitused kas pärast rüüsteretki, tulekahjusid, varinguid või ehitusstiilide muutudes... Nii võib meie kirikutes näha eri stiilide elemente alates juba romaani stiilist, edasi gootikast, barokist, klassitsismist, neostiiilidest, sisustuses ka renessansist ja rokokoo. Seitsme marsruudina üles ehitatud teejuht tutvustab sada kirikut, mille hulgas on ka uuemaid, sh hoopis erinevaid õigeusu kirikuid.

Tekst on eesti ja inglise keeles, lisatud on arhitektuuriterminite sõnastik, ehitusdetailide jooniseid ning eri tüüpi kirikute põhiplaanid.

Eestimaa. Kultuurituristi teejuht

Koostanud Tiit Viirand
248 lk
pehme köide
425 fotot ja joonistust

Väike Eesti pakub kultuurihuvilisele teelisele pea igal sammul uut ja huvitavat, möödunud aegu meenutavad keskaegsed kirikud, kirikaedades seisvad kivi- või raudristid, mälestustahvlid, monumentid, mõisasüdamed oma eri stiilis härrastemajadega, muistsed maalinnad, ordulinnused, vanad külad põlispuude all, veel säilinud postijaamad või pukktuulid. Ja muuseumid, mida on viimasel ajal tekkinud hulgaliselt nagu seeni pärast vihma. Valiku kõigest neist esitabki kultuurituristi teejuht. Materjal orienteerumisel on abiks kaardid, register ning turismiinfo telefoninumbrid.

Teejuhi kasutamise teevad hõlpsaks kunstnik Andres Tali rakendatud sümbolid ja värvid. Et muuseumide lahtiolekuajad võivad muutuda, mõned on avatud vaid suvel ja mõned vaid etteteatamise korral, on lisatud ka nende telefoninumbrid.

Eestimaa. Ranniku teejuht

Tekst: Tiit Viirand
Umbes 400 fotot
ilmub juunis

Alles see oli, kui piki Eesti rannikut kulges Nõukogude piirivalve keelutsoon ning saartele pääsemiseks oli vaja muretseda eriluba (kui seda üldse õnnestus saada). Seetõttu jäi meie rannikupiirkond poolsajandi jooksul enamikule eestlastest suures osas tundmatuks.

See raamat viibki meid kõige kaunimate liivarandade, kõige kõrgemate pankade, maalilisemate rannakülade, toredamate tuletornide juurde... Eestimaal rannik on esitatud nelja teekonnana: Tallinn–Narva, Tallinn–Ikla, Läänesaared, Peipsi rannad. Rannikupiirkonnaks on üldiselt loetud ala mere või Peipsi ning esimese suurema piki rannikut kulgeva maantee vahel.

Proua Freud

Mihkel Mõisnik

Just tänavu, Sigmund Freudi 150. juubeliaastal, räägitakse mõistagi palju psühhoanalüüsi klassikust endast, aga nagu teada, ei eksisteeri keegi maailmas üksi. Me kõik elame inimeste keskel ning lähikondsed tunnevad tihti meie üle rõõmu, aga samas ka kurvastust ja valu, kõige hullemal juhul aga ükskõiksust.

Õeldakse, et iga meesgeeniuse taga on naine. Ei ole erandiks ka Sigmund Freud, kelle abikaasa Martha loo ongi kirja pannud Pariisis resideeruv psühhoanalüütik Nicolle Rosen.

Raamat on kindlasti ilukirjanduslik, selles esitatud kirjavahetust pole olnud ning Martha korrespondenti, Ameerika ajakirjanik Mary Huntington-Smithi pole samuti kunagi olnud. Küll aga Martha F.-i elu.

Selles kirjavahetuses ei peegeldu mitte ainult Freudi abikaasa portree, vaid tolle ajastu naise oma üldiselt, ja selle visandamisega saab autor suurepäraselt hakkama. Sügavaim, ikka ja jälle avalduv tunne neis kirjades on resignatsioon, vaivik leppimine asjade seisuga. Ükskõiksus.

Põgeneda pole millegi eest

Martha noorpõlvveenistus oli – nagu ta põlvkonnakaaslastel valdavalt – leida endale hea mees. Selles valguses pidi ta oma eluga rahul olema. Professor armastas teda kirglikult, neil oli mitu aastat õnnelikkude elu, mis kulmineerus laste sünniga.

Siis aga lühike masendusperiood, mille ümber raamatu süžee tiirlebki. Pärast kuuenda lapse sündi pages Martha oma ema juurde, kuid pidi

peagi nentima, et tal polegi õigupoolest millegi eest põgeneda. Tema elu noore abielunaisena oli täpselt selline, nagu ta oli varem end kujutlenud – emalik, hoolitsev ja kindel matroon oma majapidamises, kus tal polnud võistlejat.

Ainus rivaal, kellega ta kokku puutus, oli Minna, kes asus kuidagi tema ja ta abikaasa vahele. Minnal puudusid kohustused, kuid ta sai nautida liigagi palju eeliseid.

Peale selle muidugi Anna, isa lemmiktütar, kes võttis positsiooni Minnal. Kuid see oli Marthale siiski kasin lohutud.

Olla lihtsalt Martha

Lugeja ei saa raamatust eriti midagi teada Freudi loost, veel vähem psühhoanalüüsist. Kuid autor maalib siiski psühhoanalüüsi klišeesid kasutades väga usutava ja halastamatu pildi naisest, kellel ongi vaid kaks valikut: kas olla Martha või kibestunud intellektuaal nagu Anna.

Ülejäänud raamatu naisfiguurid jäävad loos tagaplaanile: noor Mary Huntington-Smith, kes koos Martha emaga kehastavad justkui akent minevikku ja tulevikku. Sigmundi koonduslaagrites hukkunud õdesid meenutatakse aga Martha väheste sõpradena.

Tubli biograafitöö

Kriitika pole kokku hoidnud kiitusega raamatu taga seisva põhjaliku uurimistöö eest.

Tõepoolest, Nicolle Rosen on ära teinud tubli biograafitöö ning kindlasti on tal selle käigus kogunenud Martha Freudi kohta korraliku ululooraamatu jagu materjali, millele ta vihjab ka raamatu järelsõnas.

Agas sellele materjalile valitud ilu-

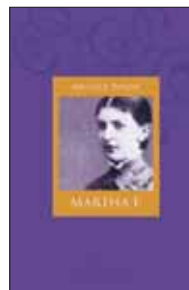
Sigmund Freud ja ta tulevane naine Martha Bernays 1885. aastal Berliinis. Foto: Corbis/Scanpix

kirjanduslik vorm on andnud kindlasti sootuks huvitavama tulemuse kui klassikaline biograafia, mis oleks teiste suurmeeste naiste elulugude vahele lihtsalt ära kadunud.

Praegu aga balansseerib "Martha F" ilukirjanduse ja eluloo vahepeal, teeb seda nauditavalt ja kindlasti laiemale publikule kättesaadavamalt.

Ning selle üle võiks olla õnnelik igauks, kelle elust raamat kirjutatakse.

Martha F.
Nicolle Rosen
Prantsuse keelest tõlkinud Pille Kruus
Kujundanud Rein Seppius
200 lk
Sari "Pärlikogu"

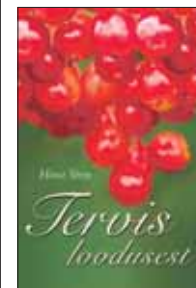

ilmumas

Narva vanadel fotodel
Fotosid Narva Muuseumi kogust
Koostanud Svetlana Andrejeva
144 lk

Käesoleva kolmekeelse albumi 132 fotot pärinevad 19. sajandi lõpust ja 20. sajandi algusest ning kutsuvad avastama Narva, aga ka selle alla kuulunud Jaanlinna ja Narva-Jõesuu suurejoonelisi ja mitmekesiseid minevikulmet.

Tervis loodusest
Heino Sõrm
Kujundanud Irina Tamms
240 lk
kõva köide

Selles raamatus ei kirjutata ainult "tunnustatud" ravimtaimedest, nagu paiseleht või raudrohi, vaid ka Eesti looduses tundmatutest, kuid see-eest Eesti kodudes hästi tuntud taimedest.

Kirjutatud on aaloe, paprika, sidruni, samuti ka teiste meil sagedasti kasutatavate toidu- ja maitsetaimede ravijavõimeist.

Et kõik ei ole kasulik igapäevale, on eraldi välja toodud haigused, mille puhul ühe või teise ravimtaime kasutamine on vastunäidustatud.

Autor Heino Sõrm on taimedega ravimise vastu huvi tundnud juba varasest noorusest, kuus aastat tagasi hakkas ta oma ravimtaimeteemalisi artikleid saatma ajakirjale Elukiri.

Pariisis kodunenud pagulane

Tauno Vahter

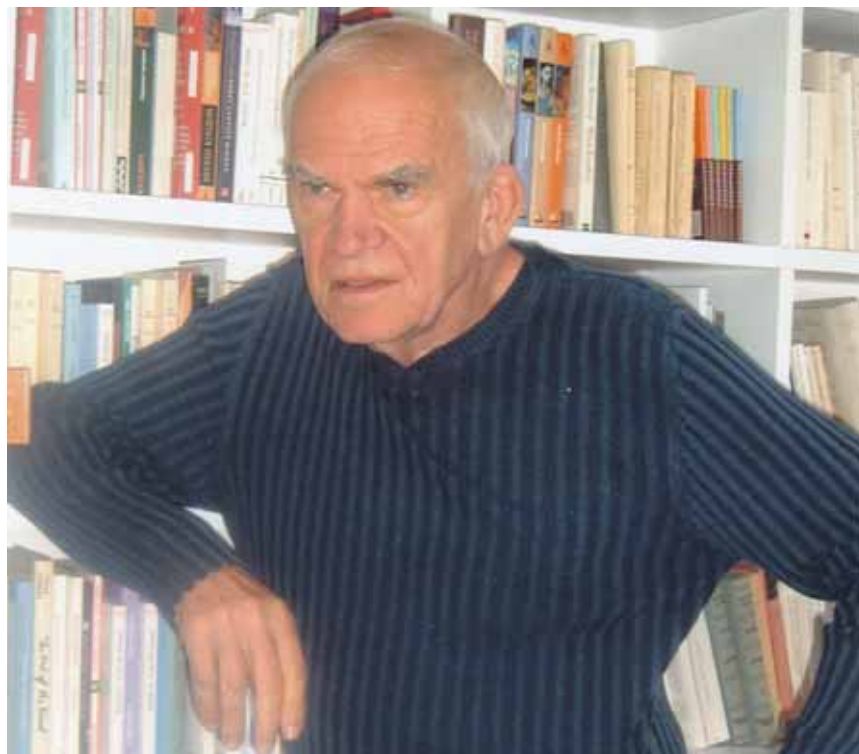
Milan Kundera esimene raamat, "Naljakad armastuslood", ilmus eesti keeles juba üllatavalt ammu, 1965. aastal Loomingu Raamatukogu sarjas.

Arvestades Kundera hilisemat kuulsust aktiivse dissidendina tundub see üsna uskumatu, aga noorena oli ta astunud lootusrikkalt kommunistliku partei liikmeks ja pälvis 1960. aastatel mitu olulist Nõukogude kirjanduspreemiat.

Tuleb arvestada, et Tšehhoslovakkia inimestes tekitas Teise maailmasõja algus erilise reetmistunde, natside saabumise üle mingit rõõmu küll ei tundud ja seetõttu hakkasid paljud noored kommunistideks. Hiljem visati ta samast parteist kaks korda välja.

Kiirpilk kujunemisloole

Tulevane kirjanik sündis 1929. aasta 1. aprillil tollases Tšehhoslovakkias Brnos. Tema isa oli tunnustatud pianist ja Brno Muusikaakadeemia rektor ning ilmselt just sellepärast figureerib enamikus Kundera raamatutes muusikateema.

Milan Kundera oma raamatute tõlgete taustal, teda pildistab abikaasa. Foto erakogust.

Milan Kundera õppis Prahast Karli Ülikoolis musikoloogiat, kirjandust ja esteetikat, hiljem filmikoolis ka režiiid ja stsenaariumide kirjutamist.

Tal oli tollal rida erinevaid töökoh-

ti, ta tõlkis, luuletas ja kirjutas näidendeid, mängis mõnikord ise teatrilaval ja vahepeal koguni džässbändis: Seejärel aga kinnitati Kundera maailmakirjanduse lektoriks.

Kundera ilmselt tuntuim raamat on 1982. aastal ilmunud romaan "Olemise talumatu kergus", millest on valminud ka samanimeline film.

Alates 1994. aastast on ta tšehhi keele asemel romaania kirjutanud prantsuse keeles, kusjuures seni viimase romaani "Teadmatus" esmatrükk ilmus hoopis hispaania keeles, sest Kundera ei soovinud seda temale ebarahiliku stiili tõttu algul Prantsusmaal üldse avaldada.

Ei anna intervjuusid

Inimesena on Milan Kundera küllaltki tagasihoidlik, ta ei soovi jagada intervjuusid ja on väga nõudlik oma tõlgete kvaliteedi suhtes.

Kundera on kurtnud, et teda tsiteeriti intervjuudes pidevalt valesti ja alates 1985. aastast pole ta andnud enam ühtegi suurt intervjuud. Siin seal on küll harva ilmunud tekstid, mille Kundera on tähelepanelikult üle lugenud. Ta kontrollib üle tõlkeid nendesse keeltesse, mida ise oskab ja kogu paberimajandust haldab tema abikaasa Vera. Kunderad ei korralda avalikke kohtumisi, aga reisivad meeldi omaette.

77-aastase Milan Kundera nimi on

viimastel aastatel figureerinud Nobeli kirjanduspreemia kandidaatide seas.

Romaanis "Teadmatus" on taas tegevuse keskmes tšehhi põgenikud, kes pärast aastakümnetepikkust eemalolekut naasevad kodumaale.

Huumori asemel on siin rohkem igatsust ja küsimusi. Elu välismaal pole olnud kerge, emigrandid on kaotanud sideme oma sugulaste ja kodumaaga, alustanud välismaal nullist.

Kodumaale naasmine on mitmes mõttes problemaatiline: nad küsivad endalt, kas üldse minna tagasi ja mida on alles sellest, mida nad mäletavad? Kuidas suhtuvad tagasituliijatesse kodumaale jääjad?

Teisalt on "Teadmatus" ka lugu inimsuhetest, kahest kadunud abielust ja ühest juhuslikust kohtumisest.

Teadmatus
Milan Kundera
Prantsuse keelest tõlkinud Tiina Jaksman
160 lk
kõva köide
Sari "Punane raamat"

ilmunud

Miss Marple. Kogutud lühijutud
Agatha Christie
Inglise keelest tõlkinud
Krista Kaer, Maia Planhof ja Karin Suursalu
280 lk

Miss Marple astus esimest korda lugejate ette 1930. aastal ning viimane tema tegemistest jutustav romaan ilmus peaaegu 50 aastat hiljem – veidi aega pärast Agatha Christie surma. Lisaks sellele tegutses miss Marple ka 20 lühiloos.

Miss Marple elab väikeses St Mary Meadi külas. Ta näeb välja nagu tüüpiline uudishimulik eelmise sajandi vanatüdruk, aga kui asi puudutab mõrva-de lahendamist, selgub, et tal on terav mõistus ja loogiline mõtlemine.

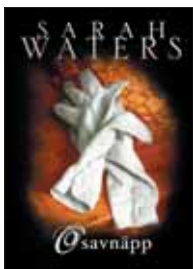
Käesolevas täielikus kogus kasutab miss Marple oma tähelepanuväärset taipu, et leida selgitus väga erinevatele lahendamata lugudele.

Saatus tagauks
Agatha Christie
Inglise keelest tõlkinud
Kai Vaarandi
288 lk
pehme köide

Tommy ja Tuppence Beresford on äsja saanud ühe kaunis külakohas asuva vana maja omanikuks. Koos majaga on neile jäetud ka terve hulk seal olnud kraami, muuhulgas vanade raamatute kogu ja mõned lasteraamatud.

Tuppence püüab raamatute seas korda luua ning lehitsedes "Musta nooli" avastab ta, et teatud kohtades on tekst alla joonitud. Esialg peab ta seda juhuslikuks, aga kui ta nii saadud tähed kokku loeb, leiab ta üsna ärevusttekitava sõnumi: "Mary Jordan ei surnud loomulikku surma. See oli üks meist." Loomult uudishimulik Tuppence asub mõistagi uurima, kes oli Mary Jordan, millal ta selles külas elas ning kuidas ta tegelikult suri.

Osavnäpp
Sarah Waters
Inglise keelest tõlkinud
Kersti Unt
416 lk
kõva köide

Romaani tegevus toimub 1862. aasta Londonis.

Varakult orvuks jäänud Sue Trinder on üles kasvanud pisivaraste seas proua Sucksby ja tema "perekonna" keskel. See on elu, mida ta tunneb ja millega ta on harjunud.

Siis aga teeb juba suurema kaliibriga kurjategija, keda nimetatakse Här-raks, talle ahvatleva ettepaneku ning Sue sõidab ühte süngesse härrastemaja, kus elab teine orb, umbes temaaeline tütarlaps Maud.

Suel ei ole aimugi, et tema ja Maudi elud on seotud, kuid õige pea avastab ta end septsuste võrgust, millest pääsemiseks tuleb appi võtta kogu leidlikkus ja tahtejõud.

Agatha Christie. Foto Simon Beesley ja Sheena Joughin'i raamatust "20. sajandi kirjandus".

Kakskümmend fakti Agatha Christiest

Välja valinud ja kirja pannud krimkaekspert Jüri Gagarin.

1. Guinnessi rekorditeraamatu järgi on krimikirjanduse *Grand Lady* Agatha Christie raamatuid müüdnud maailmas rohkem kui teiste ilukirjanike teoseid – üle kahe miljardi eksemplari. Christie raamatutest enam on müüdnud vaid Piiblit ja Shakespeare'i teoseid.

2. Christie romaane on tõlgitud 103 keelde.

3. Christie kirjutas 80 romaani ja lühijuttude kogumikku, 19 näidendit, kaks luulekogu, lasteraamatu ja kaks autobiograafiat. Lisaks ilmus tema sulest kuus armastusromaan Mary Westmacotti nime all. Alles 20 aastat pärast nende avaldamist tunnistas Christie end autoriks.

4. *Boucheon World Mystery Convention* valis Christie 20. sajandi maailma parimaks kirjanikuks ja tema Poirot' raamatud maailma parimateks krimiraamatuteks.

5. Christie "Hiirelõks" on maailmas kõige kauem järjestikku mängitud näidend. Esietendus toimus 25. novembril 1952 ja seda mängitakse St Martin's teatris tänaseni. Algselt oli "Hiirelõks" 20-minutiline kuuldemäng.

6. Christie kinkis näidendi "Hiirelõks" autoriõigused pojapojale Mathew'le üheksandaks sünnipäevaks, kuigi too ihkas hoopis mängurongi.

7. Kui Poirot romaanis "Eesriie" 1975. aastal maise teekonna lõpetas, ilmus New York Timesi esiküljel talle pühendatud nekroloog.

8. Esimese kriminaalromaan, 1916. aastal kirjutatud "Saladuslik juhtum Stylesis", ajendiks oli kihlvedu öde Madge'iga, kes väitis, et müüdnud krimkat on raske kirjutada. Christie pidi viis aastat vaeva nägema, et kihlvedu võita, sest nii kaua võttis aega kirjastaja leidmine.

9. Arvatakse, et miss Marple kuju on Christie loonud peeglisse vaadates. Tegelikult kirjutas Christie: "Miss Marple on vana daam, kes meenutab mu vanaemasid. Vana daam, keda koh-tasin lapsena igas külas. Vana daam, kes pelgab alati kõige hullemat ja kellel on ses suhtes enamasti õigus."

10. 24-aastaselt sai Christiest diplomeeritud apteeker ja õpingute ajal sai ta väärtuslikke teadmisi mürkidest.

11. Christie nägi enda sõnul kaks korda elusat Hercule Poirot'd ehk just sääras isikut, milline peaks see belg-lane olema – ükskord Savoys lõunat süües ja teine kord Kanaari saartel paadiretkel.

12. Suurbritannias oli Christie elu-ajal tema raamat väärt jõulukink. Aastate kaupa tehti kampaaniat: "Christie for Christmas!" – "Christie jõuludeks!"

13. 3. detsembril 1926. aastal kadus Christie oma Berkshire'i kodust. Tema auto leiti hiljem mahajäetuna Surrey's, sees Christie riided ja paberid. Inglismaa meedia pöördus rahva poole informatsiooni saamiseks, kuid tulutult.

Kaks nädalat hiljem ilmus Christie välja Harrogate'i Spas ja oli esimese abikaasa truudusetuse pärast silmanähtavalt endast väljas. Saladusloori,

kus ta vahepeal viibis, ei kergitanud ta kunagi.

14. USA üliõpilased löid arvutiprogrammi, mis uurib, milline on põnevusromaan hea pealkiri. Täiuslikem olevat Christie raamatu "Uinunud mõrv" pealkiri.

15. Müüduim Christie raamat on "Kümme väikest neegrit".

16. Christie väitel on teda enim mõjutanud kirjanikud Arthur Conan Doyle, Graham Greene, Charles Dickens ja Alexander Dumas.

17. Christie raamatute pealkirju on USAs muudetud. Kuna "Paddington 16.50" ja "Lord Edgware dies" ei ütlevat ameeriklastele midagi, said teoste pealkirjaks vastavalt "What Mrs. McGillicuddy Saw!" ja "Thirteen At Dinner". "Kümme väikest neegrit" pole poliitiliselt korrektne, uus pealkiri on: "And Then There Were None".

18. Teadlased avastasid, et Christie raamatutes kasutatud fraasid tõstsid ajus mõnu- ja rahulolutunnet tekitavate selliste keemiliste ainete nagu serotoniini ja endorfiinide taset. "Christie keelestruktuur tekitas ajus tavapärasest kõrgema mõnuainete aktiivsuse ning selle tõttu olid tema romaanid käest-pandamatud," selgitas uuringus osalenud Roland Kapferer.

19. 1971. aastal omistati Christiele *Dame of the British Empire* tiitel.

20. Veidi enne surma küsiti Christielt, kuidas maailm võiks teda meenutada? Vana daam vastas: "Mulle meeldiks, kui öeldaks, et ma olin hea krimkade kirjutaja."

ilmunud

Näkineiu laul
Val McDermid
Inglise keelest tõlkinud
Leena Suits
376 lk
pehme köide

Val McDermid on populaarsete kriminaalromaanide autor, kelle teoste põhjal tehtud telesarja on näidanud ka ETV. Esimeses raamatus tutvustab ta lugejale pühhaiaater Tony Hilli. Seni-ajani oli Tony Hill sarimõrvareid näinud ainult trellide taga. Sedapuhku on kõik teisiti: see mõrv on vabaduses.

Tony Hill kutsutakse väikesesse Põhja-Inglismaa linna Bradfieldi, kus on leitud nelja mehe piinamisjälgedega ja moonutatud laibad. Tervet linna valdab hirm. Tony peab looma võimaliku tapja isiksusekirjelduse, et politseid aidata. Ootamatult satub ta ise mõrtsuka märklauaks ning järgneb nende kahe tahtejõu ja mõistuse duell, millest pole võimalik täiesti tervelt pääseda ka Tonyl.

"Näkineiu laul" võitis 1995. aastal primale kriminaalromaanile antava Kuldse Pistoda auhinna.

Tapakihk veres
Val McDermid
Inglise keelest tõlkinud
Krista Suits
440 lk
kõva köide

Noored tüdrukud kaovad saladuslikel asjaoludel ning keegi ei oska neid juhtumeid seostada ei omavahel ega ka mõrtsukaga, kelle šarmantne käitumine varjab väärdunud ja haiglast mõtlemist. Sarimõrtsukate mõtteviisi mõistmisele spetsialiseerunud doktor Tony Hill on saanud uue eriuksuse juhiks ning ta annab selle liikmetele ülesande: nad peavad uute meetoditega analüüsima kolmekümne kadunud teismelise andmeid ja vaatama, kas mõne juhtumi puhul ilmneb pahaendeline seos.

Mere Täht
Joseph O'Connor
Inglise keelest tõlkinud
Virve Krimm
320 lk
kõva köide

Dublinis sündinud Joseph O'Connor on kirjutanud romaane, lühijutukogumikke, esseesid, näidendeid ja filmistenaariume, kuid tõelise edu tõi talle alles "Mere Täht". Seni on raamat tõlgitud rohkem kui 30 keelde ning selle võidukäik maailmas jätkub.

Mere Täht on laev, mis asub 1847. aastal Iirimaaalt teele New Yorgi poole. Maha jääb ülekohtust ja nälgjast vaevatud Iirimaa, ees terendab uus lootus. Laeva reisijaiks on sadad kõigisse ühiskonnakihtidesse kuuluvad põgenikud.

Kõigi nende elud on üksteisega seotud ning nende seas liigub ringi maskeeritud mõrtsukas, kes ihkab kättemaksu, mis tooks talle lunastuse.

Kirjanik, kes suudab muuta inimeste elu

Triinu Tamm
tõlkija

Eric-Emmanuel Schmitt (sünd 1960) on ilmselt üks tänapäeva prantsuse mängitumaid näitekirjanikke. Niisamuti on suur lugejamenüü nii kodus kui kaugemalgi saanud osaks tema proosateoste. Ühes intervjuus räägib Schmitt, kuidas ta kaheksa-aastase poisina käis emaga teatris vaatamas "Cyrano de Bergeraci" näitleja Jean Marais'ga peaosas, sellest, kuidas ta vaatas laval rippuvaid vortse ja tundis nende lõhna, kuigi teadis väga hästi, et need on papist. Ja nuttis, kui Cyrano suri, häbenes oma tundeid, kuni saal läks valgeks ja ta nägi, et 800 saalisviibijat kurvastasid koos temaga. Just sellise looga põhjendab ta nüüd oma armastust teatri ja kirjanduse vastu, mille vilju nauditakse kümnetes riikides, sealhulgas ka Eestis.

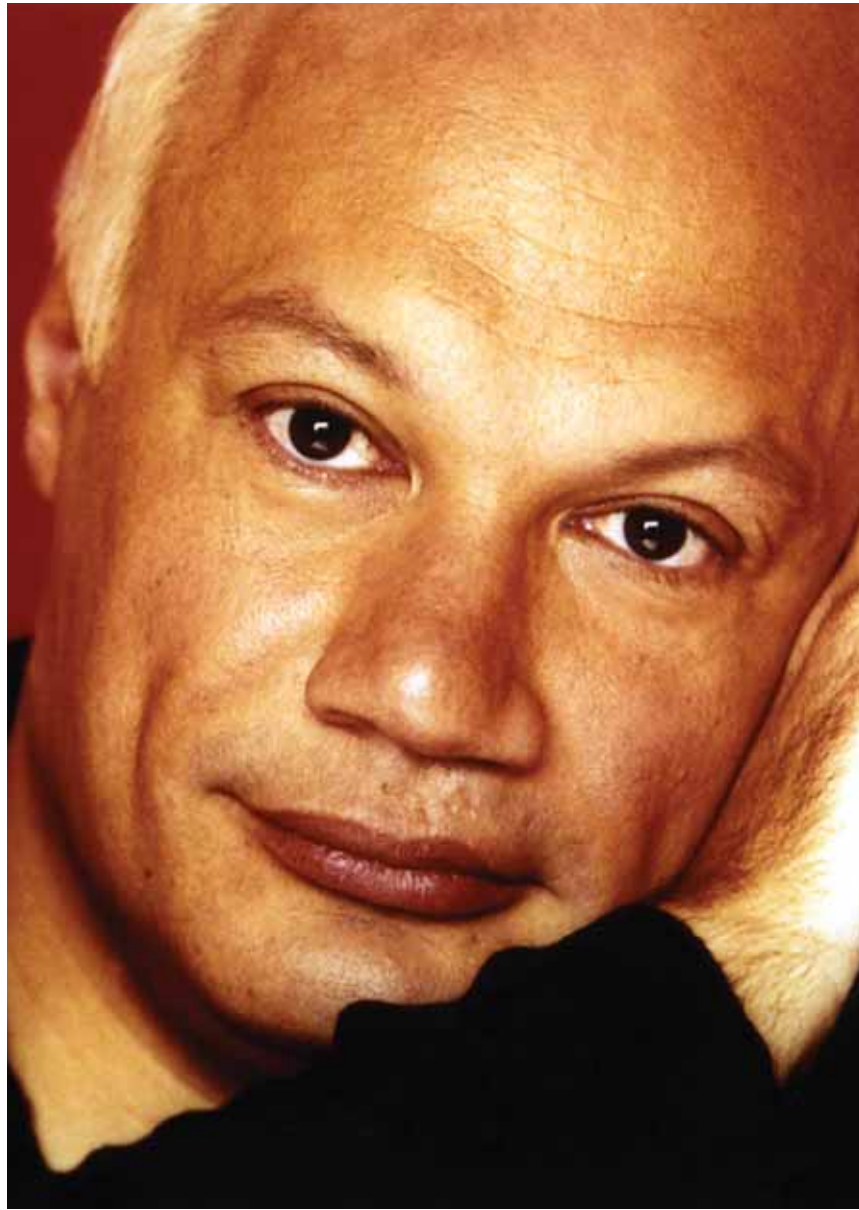
Tänaseks on Eesti teatrites mängitud koguni viit Schmitti näidendit. Mõne aja eest ilmus Indrek Koffi tõlkes jutustus "Oscar ja Roosamamma", kevadel lisanud "Härra Ibrahim ja Koraani öied" ja õige pea on ilmumas "Milarepa".

Pärast filosoofiaõpinguid ülikoolis töötas Schmitt mõnda aega õppejõuna Savoie ülikoolis, rääkides hommikul tudengitele filosoofiast ja kirjutades päraslõunal näidendeid. Kuni 1993. aastal valminud näidend "Külastaja" osutus nii menukaks, et võimaldas autoril hakata vabakutseliseks ja pühenduda üksnes kirjutamisele.

Schmitt on tunnistanud, et näitekirjaniku suur eelis on see, et ta saab oma loomingut näha ja kuulda, nii nagu ta saab näha neidki, kellele see mõeldud on. Seevastu proosakirjaniku amet on äraääkimata üksildane, näha mõnd lugejat oma romaani lugemas on ju tõepoolest pigem imeline kokkusattumus. Ometi hakkas Schmitt paralleelselt näidenditega kirjutama ka proosalugusid. Alguses pigem sõpradele lugemiseks, ent kuna nende seas juhtus olema ka kirjastajaid, siis varsti levisidki need juba suurtes tiraažides.

Seni on Schmittilt ilmunud viis romaani ja neli jutustust. Algselt pidid jutustused "Milarepa" (1997), "Härra Ibrahim ja Koraani öied" (2001) ning "Oscar ja Roosamamma" (2002) moodustama triloogia, hiljem lisanud tsükklisse ka "Noa laps" (2004). Neid omamoodi filosoofilisi muinasjutte ühendav teema on religioon, nagu juba pealkirjadki aimata lasevad: esimeses budism, teises islam, kolmandas kristlus ning viimases judaism.

Ilmumisarjekorras esimene, "Milarepa", on budistlikus vaimus mõistujutt, selle peategelane Simon näeb pidevalt ühte ja sedasama unenägu: kättemaksumust kannustatuna rändab ta kivisel maastikul, otsides kedagi, keda ta ei leia. Alguses peab Simon seda lihtsalt veidraks kokkusattumuseks, tasapisi hakkavad aga unenäo ja tegelikkuse piirid hägustuma. Võiks öelda, et Simon ei tea enam, kas ta näeb unes Milarepat, kuulsat 11. sajandi Tiibeti jooget, või on tema ise tegelane Milarepa unenäos. Paralleelselt hargnevad lood

Eric-Emmanuel Schmitt.

erinevates sajandites, minavormi tarvitavad mitmed erinevad tegelased, nii et kokku moodustub üks, läbi sajandite kanduv tegelane.

"Härra Ibrahim ja Koraani öied" on Schmitti enda sõnul teos, mis sündis ülima kergusega, täiesti iseenesest. Hiljem oli ta väga üllatunud, et teda selle eest nii palju kiideti ja "Härra Ibrahim autor" saab talle omamoodi tiitliks. Härra Ibrahim peab Pariisi linnas väikest vürtsipoodi, kus ta tutvub juudi poisiga Moosesega. Nende vahel tekib sõprus, mis muudab võrratult rikkamaks mõlema elu. Lõpuks kingib ta poisile oma Koraani, mille vahelt viimane leiab kuivanud lilleõied ja kirja sõbrale – see tükike tema enda elu püha raamatu vahel peaks olema õpetuseks, et see pole üksnes kirjasõna, tähtis on oskus seda oma eluga siduda, seda jagada.

Schmitt ise ütles, et tahtis selle raamatuga meelde tuletada, et islam ei tähenda tingimata terrorismi, ja oli väga liigutatud, kui kuulis, et tema samanimelist näidendit mängitakse ühes Iisraeli teatris kordamööda ühel öhtul heebrea, teisel arabia keeles.

Lapsena saatis Schmitt sageli oma arstist isa tema haiglaringskäikudel. See maailm, milles normaalsus pole normiks, inspireeris teda käsitlema "Oscaris ja Roosamamma" sellist tabuteemat nagu parandamatut haigust põdev laps. Kui Dostojevski on öelnud, et lapse haigus takistab uskumast Jumalasse, siis Schmitt proovib näidata vastupidist.

Pöetaja Roosamamma on pea ainus täiskasvanu, kes julgeb iseendale ja Oscarile tunnustada, et viimasel pole enam palju elada jäänud. Ta mõtleb välja omamoodi mängu, milles iga Oscari päev läheb arvesse kümne aastana – sellest kujuteldavast elust jutustab kümneaastane Oscar kirjades Jumalale. Tänu sellele suudab Oscar kibeduseta leppida oma saatusega. Jutustuses põimuvad lapse lihtne sissekõne ja suur poeesia. 2004. aastal kirjandusajakirja Lire korraldatud küsitlusel valisid prantslased Piibli, "Kolme musketäri" ja "Väikese Printsi" kõrval "Oscari ja Roosamamma" raamatuks, mis on muutnud nende elu.

Härra Ibrahim ja Koraani öied

Prantsuse keelest tõlkinud Indrek Koff
64 lk
köva köide

Oscar ja Roosamamma

Prantsuse keelest tõlkinud Indrek Koff
80 lk
köva köide

ilmunud

Augustikahurid

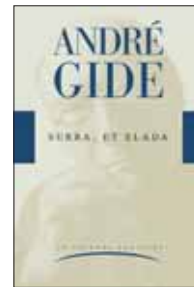
Barbara W. Tuchman

Inglise keelest tõlkinud Armand Tungal, Tõnis Värnik
408 lk

köva köide

19. sajand lõppes Barbara Tuchmani sõnul siis, kui algas I maailmasõda. Raamatu peatähelepanu koondubki pöördele 1914. aastale, sõja eelloole ja esimesele sõjakuule. Sõda algas veel värviliste mundrite, uhkete peakatete, au ja romantikaga, kuid sõja lõpuks polnud sellest kõigest enam midagi alles. Saabunud oli uus ajastu, millega koos tulid tankid, mürgine gaas, lennukid ja käsigranaadid. Tuchman kirjeldab meisterlikult, kuidas 19. sajandist sai ootamatult ja kõigile üllatuseks 20. sajand.

"Augustikahurid" on pälvinud palju tähelepanu ka selle tõttu, et 1962. aastal ilmunud raamat leidis endale silmapaistva ja tänuliku lugeja John F. Kennedy näol. Esimest maailmasõda põhjustanud otsustele viitas Kennedy hiljem sageli kui tüüpiliste vigade klassikalisele juhtumile, mida tuumarelva ajastul tuleb vältida.

Surra, et elada

André Gide

Prantsuse keelest tõlkinud Leena Tomasberg

Sari "20. sajandi klassika"

320 lk

köva köide

"Surra, et elada" (ilmus 1926) on prantsuse kirjaniku André Gide'i mälestusteraamat, mille varjamatud ülestunnistused mõjusid omal ajal šokeerivatena. See on Nobeli kirjandusauhinna laureadi arengu- ja kujunemislugu, kulmineerudes "oma loomuse" (homoseksuaalsuse) avastamisega.

Jõukas kodanlikus peres kasvanud, armastuse ja hoolitsusega ümbritsetud poiss on nõrga tervisega, tundliku natuuriga, tunneb end kodus üksildasena ja kaaslaste seas tõrjutuna. Väljapääsuks ahistavast tabude ja normide maailmast saavad loodusvaatlused, hiljem kunst ja muusika, seejärel soov ja otsus saada kirjanikuks. Mälestuspilte vanematekodust, üksildastest mängudest, kunstielamustest jm ühendab tähendus, mis liidab nad Gide'i enese-jutustuseks, mille võtmesõnad on hea ja kuri, tõde ja vale, valgus ja pimedus.

Püha Gennaro veri

Sándor Márai

Ungari keelest tõlkinud Edvin Hiedel

240 lk

köva köide

Kevade algul levib Napoli lähedal Posillipos kumu, et võõras-temajas elab mees, kel on plaanis maailm päästa. Võib-olla on kodumaa kaotus tõepoolest andnud talle imelised võimed ja lunastust ootavad kõik, kes selles karges mereäärises kandis elavad. Seepärast usuvad nad imesse, uskudeski lõpuks ainult seda, mitte aga kogukonda ja kirikut. Sándor Márai on silmapaistev ungari kirjanik, keda maailm on hakanud hiljuti uuesti avastama. Pärast II maailmasõda hakkasid Ungaris võimule tulnud kommunistid teda taga kiusama ja 1948. aastal lahkus ta Ungarist. 1990. aastatel, juba pärast autori surma, avastas tema teosed tuntud itaalia kirjanik ja kirjastaja Roberto Calasso. Varrak on 2002. aastal avaldanud Sándor Márai romaani "Küünlad põlevad lõpuni".

Sartre'i hüvastijätt kirjandusega

Sõnad

Jean-Paul Sartre

Prantsuse keelest tõlkinud Leili-Maria Kask

207 lk

köva köide

1974. aasta augustis-septembris pidas Simone de Beauvoir (1908–1986) oma elupõlise kaaslane Jean-Paul Sartre'iga (1905–1980) pikki lindistatud vestlusi, mis ilmusid 1981. aastal tema mälestustesarja viimases raamatus "Hüvastijätuseremoonia". Ühel hetkel esitas Beauvoir küsimuse: "Kas te eelistate, et inimestele meeldiks enam teie filosoofia või teie kirjandus?" Sartre'i vastus kõlas: "Loomulikult ma vastan, et neile võiksid mõlemad meeldida. Ent siiski on minu jaoks olemas hierarhia: filosoofia on teisel kohal ja kirjandus esimesel. Ma soovin pälvida surematuse kirjanduse läbi, filosoofia on vaid vahend selleni jõudmiseks."

Kümme aastat varem oli Sartre avaldanud oma viimase kirjandusteose "Sõnad" – raamatu, mille kirjutamine nõudis talt ligi kümme aastat. Raamatu, mille arvukad parandustest mustavad käsikirjad reedavad suuri pingutusi; raamatu, mis oma süütu vormi taga – kirjaniku lapsepõlvemälestused – peidab autori kõige isiklikumaid probleeme, mis püüab kirjanduse abil ületada kirjandust ennast; raamatu, mida Sartre käsitas oma hüvastijätuna kirjandusega, ent mis kummatigi tõi autorile pärast ilmumist Nobeli kirjandusauhinna.

Vormilt lapsepõlvemälestused autori esimesest tosinast eluaastast, on "Sõnad" ennekõike vastuse otsimise küsimusele: "Kuidas sai minust kirjanik?" Sartre püüab leida seletust, miks on kirjutamine hõivanud tema elust sedavõrd suure osa, miks on ta pannud kirjutamisele nii suuri lootusi, nähes seda koguni relvana, mille abil saab muuta maailma...

Marek Tamm

Varraku teadustoimetaja

ilmunud

Ajalooline
hansalinn
Pärnu

Album vanast Pärnust võimaldab heita omapärase pilgu linna ajaloolistele vaatamisväärsustele. Koloreeritud ja mustvalgetel piltpostkaartidel on kujutatud vana hansalinna ja Põhja-Euroopa tuntud kuurortlinna nii, nagu see nägi välja 19. sajandi lõpul ja 20. sajandil enne Teise maailmasõja hävitustööd.

Fotode autorite hulgas on niusugused oma aja tuntud piltnikud ja postkaartide kirjastajad nagu M. Önnis, P. Toom, O. Haidak, J. Karu, B. Ilves.

Linna panoraamvaated on võetud Eliisabeti, Katariina ja Niguliste kirikute tornidest. 14.–16. sajandil kuulus Uus-Pärnu mõjuvõimsasse Hansa Liitu ja Euroopa ühtsesse majandusruumi. Sellest ajast pole meie päevini jõudnud kugi palju: nn Punane torn ja vallikraavi osad. Niguliste kirik hävis 1944. aastal.

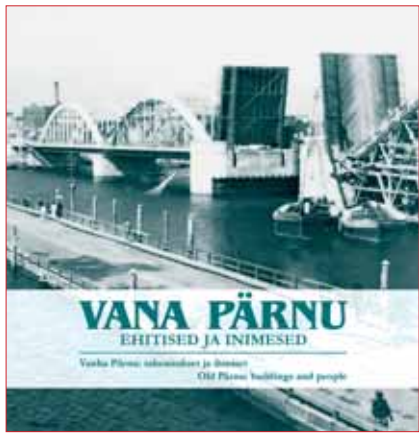
Rootsi võimu all ehitati 17. sajandil välja ühiskondlikest hoonetest ja eramutest koosnev barokne linnasüda, mis suures osas on säilinud.

Linn ümbritseti muldkindlustustega ja vallikraaviga. Sinna pääses kolme värava kaudu, millest üks – Tallinna värav – on alles. Enamik Pärnu ajaloolisi ehitisi pärineb kaheksa-aastasest Vene tsariaajast. 19. aastasaja esimesel poolel sai saksa keeleruumis laiemalt tuntuks Pärnu merevee ja muda ravitoime. Loodi esimesed supelasutused ja mudaravilad, mis panid aluse Pärnu kuurordile. Hiljem rajati puisteed ja pargid, sadamad ja sillad, kuursaal.

Silmapaistvad linnaarhitektid Alfred Jung ja Hugo von Wolffeldt kavandasid juugendlikke ja historisistlikke hooned. 1900. aastal hakkas Pärnus tööle maailma üks suuremaid tselluloosivabrikuid Waldhof, mis aga õhiti 1915. aastal Saksa dessandi kartusel.

23. veebruaril 1918 loeti Endla teatri (1911) rõdult ette Eesti iseseisvuse manifest. Teatrihoone aga hävis Teises maailmasõjas. Iseseisvuse ajal kujunes Pärnust Euroopas hinnatud kuurortlinn.

Arhitektid Olev Siinmaa, Erich von Wolffeldt, Aleksander Nürnberg, Anton Soans projekteerisid suurejoonelisi uusklassistlikke ja funktsionalistlikke ehitisi, nagu Rannahotell ja Rannakohvik. Tähtis sündmus oli Suursilla avamine 1938. aastal. Albumis on pilte ka Pärnu ümbrusest.

Vana Pärnu

Ehitised ja inimesed
Postkaarte Sven Karjahärmi kogust
Koostanud Toomas Karjahärm
112 lk, kõva köide
Pildiallkirjad ja saatetekst
eesti, inglise ja soome keeles

Riisipere mõis.

Harjumaa mõisad ühes raamatus

Helle Tiisväli
Lauri Suurmaa

Eesti mõisate ajalugu on pikk ja põnev, pakkudes huvi nii kunstite- ja majandusajaloolastele, genealoogidele kui ka tavalisele lugejale. See peidab endas salapära ja müstikat, nende arhitektuur ja kunstiväärtused panevad meid uhkust tundma.

Eesti on mõisatega tihedalt kaetud. Pea kõik meie esivanemad on olnud seotud mõne mõisaga, mis ei tähendanud vaid arhitektuuriliselt väärtuslikke hooned – see oli feodaalse majandussüsteemi üks oluline osa.

Teisalt tähistavad mõisad meie jaoks Euroopa kõrgkultuuri kohalolu ka kõige kaugemates Eesti maanurkades. Eesti mõisatest on pärit hulk meie ajaloos kuulsaks saanud isikuid – poliitikuid, sõjaväelasi, maadeuurijaid, õpetlasi. Näiteks meresõitja admiral A. J. v. Krusenstern, loodusteadlane K. E. v. Baer, polaaruurija E. v. Toll, aga miks ka mitte kuulus laevadeuuputaja O. R. L. v. Ungern-Sternberg.

Populaarse raamatu “Järvamaa

mõisad ja mõisnikud” autor Alo Särg on kokku pannud raamatu “Harjumaa mõisad ja mõisnikud”, mis annab ülevaate siinmail asunud mõisatest.

Uhked mõisahooned

Harjumaa on rikas oma uhkete mõisahoonete poolest. Erinevad ajastud on andnud maakonnale eri stiilides losside näol omalaadselt suure panuse. Kindlasti on seda mõjutanud nii sinne viljakas pinnas kui ka Tallinna lähedus. Tänapäeva Harjumaa piiridesse jääb 132 mõisa. Mõisaid, mille peahoone on vähemalt osaliselt säilinud, on 71.

Harjumaa mõisate hulgast võib leida selliseid barokkpärlid nagu Ohtu, Äasmäe ja Saue mõisa peahooned, aga ka klassitsistlikke paleesid Riisiperes ja Sakus. Samuti on siin esindatud historisism (lossid Keila-Joal, Murastes ja Kivilool).

Sama kirju, kui mõisahoonete arhitektuuriline sasipundar, on ka nende omanikering. Tasub vaid nimetada admiral von Krusensterni, väejuht De la Gardied, Tallinna komandant Hannibali, tööstur von Baggehufwudti, riigimees von Benckendorffi, kunstnik

von Stackelbergi või suurmaaomaniku krahv Stenbocki.

Käesolev raamat juhatab ka omapäraste arhitektuurilahenduste ja põnevate detailide juurde. Nii võiks rändaja, kes peatub piknikuks Keila-Joa kose kohinas kaunil paeastangul, teadjana teha jalutuskäigu selle omapärase historisistliku lossi ümbruses ja pargis. Enne, kui mõnesse vanasse häärberisse siseneda, on ju mõnus vanas rohtaias pikutades või kivil istudes sirvida just seda paikkonda kirjeldavat raamatut, et osata näha fassaadidel, portikustel, lagedel, seintel ja põrandatel paljugi sellist, mis esimese hooga silma ei hakka. Kunstiteadlane Villem Raam on öelnud: “Kui sa ei tea, siis sa ei näe.”

Kirjas ajalugu ja omanikud

Sarnaselt Järvamaa raamatuga on tegemist ühe põhjalikuma ülevaateosega sedalaadi raamatute seas, mis käsitlevad üksikuid mõisaid maakondade kaupa. Iga mõisa puhul on ära toodud selle ajalugu ja omanikud läbi sajandite, niipalju kui allikad on võimaldanud seda leida. Uudne on seegi, et märgitud on, millised karjamõisad mingi

(rüütli)mõisa juurde kuulusid. Reeglina on karjamõisate hoonestus küll kõikjal hävinud.

Raamatus on palju pilte mõisahoonetest, olulisematest isikutest, perekonnavappidest. Mõisahooned kujutavad fotod pärinevad nii 20. sajandi algusest kui tänapäevast. Raamatu lõpus on isikunimede register.

“Harjumaa mõisad ja mõisnikud” ilmub mais.

Juunikuus jõuab raamatukauplustesse analoogne raamat Hiiumaast, kus 1913. aastal oli neljas kihelkonnas kokku 20 mõisat. Valdav osa neist oli Ungern-Sternbergide suguvõsa valduses, kusjuures neile kuulunud Hiiumaast suuremõisa oli tollal üks suuremaid ja rikkamaid maavaldusi Eestis.

Juulis jõuab kauplustesse sarnane raamat Ida-Virumaast, kus viide kihelkonda kuulus 72 mõisat. Neist täielikult säilinud peahoonetega on alles kõigest 13. Olulisemad on Kalvi, Jõhvi, Maidla, Mäetaguse ja Pühajõe. Viimases paiknes Eesti ala kaunemaid itaaliapäraseid paleesid, mis kandis valmimise järel nimetust Oru loss. Samuti pärineb siit palju maailmatasemel kuulsusi.

Aadlivappide raamat tutvustab Eesti mõisnike suguvõsasiid

Andres Adamson
ajaloolane

Ajaloolase ja heraldiku Tiit Saare raamat “Eesti mõisnike vapid” annab ülevaate Eesti ala vasalli- (13.–16. sajand), hiljem aadlisuguvõsade (16.–20. sajand) vappidest koos lühida andmestikuga Eesti ala heraldikast, nendest suguvõsastest ja vappidest saamisloost.

Peale vapi ja selle omaniku perekonnanime on raamatus igal konkreetsel juhul veel lühike suguvõsa tutvustus. Raamat on sisult kaheosaline, millega rõhutatakse erinevate perioodide mõisnike staatust. Vana-Liivimaal nimetati neid vasallideks, Rootsi ja Vene ajal aadlikeks. Kummagi osa suguvõsade nimed on esitatud nende originaalkujul ja alfabeetilises järjestuses. Osasid seovad viited.

Raamatus on tehtud katse esitada kõikide Eestis lääni või mõisa omanud

suguvõsade vapid. Samas ei ole see raamat aadlisuguvõsade register, mistõttu puuduvad perekonnad, kel ei olnud vappi, või vähemalt puuduvad praegu selle kohta andmed. Nende seas on ka enamik eestlaseks peetud väike- ja allvasalle. Samuti ei ole see baltisaksa aadli biograafiline leksikon. Üksikisikuid on raamatus nimetatud peamiselt nende suguvõsavappidest arengu seisukohast.

Raamatu erinevate osade võrdlemisel saab lugeja ettekujutuse vanimate rüütlivappidest kujunemisest aadlivappidest. Nende kaudu tutvustatakse saksa, poola, rootsi ja vene heraldilise kultuuri eripära. Raamatu üldises sisesejuhatuses on esitatud ajalooline üle-

vaade vapi tekkimisest ja arenemisest. Osade sissejuhatustes antakse ülevaade antud ajajärgu baltisaksa heraldikast.

Kui Eestimaa mõisnikega oli asi lihtsam, siis Liivimaa mõisnike osas tegi töö raskeks asjaolu, et mitte kõik Liivimaa rüütelkonda kuulunud aadlikud ei pidanud omama mõisat Eesti territooriumil. Liivimaa hõlmas ju ka Põhja-Läti ala. Teiseks olid siin enamus mitte pärumõisnikud, vaid mõisarentnikud, kes tihti vahetusid. Ka pole olemas korralikku ülevaadet Poola-Leedu ajal elanud mõisnikest. Lisavabanduseks kõlbab asjaolu, et Poola-aegse šlahta maavaldused olid üsna tingliku iseloomuga. Seetõttu pole hakatud ära tooma isegi mitte säära-

magnaatide nagu Chodkiewiczite, Zamojkskite vappe. Välja on jäänud ka mitme Rootsi-aegse suurmaaomaniku vapid, kes ise siinmail ei elanud ja siinsetesse rüütelkondadesse ei kuulunud. Esitatud on rootsi-soome suguvõsad, kelle esindajad Eesti-, Liivi- ja Saaremaaga ka isiklikult seotud olid – näiteks De la Gardied, Oxenstiernad, Stenbockid ja Bielked. Vene-aegsete vene aadlisuguvõsade puhul on esitamise või mitteesitamise kriteeriumiks enamasti nende kuulumine või mittekulumine siinsetesse aadlikorporatsioonidesse.

Eesti mõisnike vapiraamat on eelkõige abivahend mõisnike suguvõsade identifitseerimisel.

Eesti mõisnike vapid

Tiit Saare
250 lk
kõva köide
Ilmub mais

Võluvad okkad ja õied

Else Liventaal

Tallinna Botaanikaia vanemaednik

Kaks ergavpunast 'Baccara' roosi olid esimesed Mart Ojasalu aiast ja neist sai talle ilutaimede etalon kogu eluks.

Mart Ojasalu on harrastusaednik, kes kasvatab roose Harjumaal Kõue vallas ja kelle sulest on taas ilmunud roosiraamat. Sedakorda "Roosiaed", ikka aiasõbra rõõmuks.

Jaan Tammsaare kaunilt kujundatud raamat on tõeline pilgupüüdja raamatulettidel mitte ainult välimuse poolest.

Raamat sisaldab oskusi ja teadmisi, mis Mart Ojasalul on omandatud ja kogutud roosidest rohkem kui 35 aasta jooksul.

Selles raamatus on olemas kõik, millega huviline roose kasvatades kokku võib puutuda. Ja mis peamine – see kõik kehtib meie ilmaoludes, on ise läbi proovitud ja katsetatud ning lühidalt, lahedalt ka kirja pandud.

23-aastaselt löi kodurosaariumi

Mart Ojasalu noorusaastad möödusid Tallinnas Meriväljal, kaunite aedade keskel. See linnaosa oli enne sõda ja nõukogude ajalgi tuntud natuke aristokraatlikumana ning seda ilmestasid rohkete ilupuude- ja põõsaste ning lilledega huvitavalt kujundatud aiad.

1960. aastatel jäid erksa pilguga noormehele silma paljud lilled, põõsad, puud. Sel ajal algasid ka isiklikud aianduslikud katsetused. Nende seast avastatud roosid muutusid lõpuks tähtsaimaks elus. Nii oli tal 23-aastaselt olemas juba väike, rohkem kui 20 taimega kodurosaarium.

Tollase Pedagoogilise Instituudi kehakultuuri eriala lõpetamise järel sai Ojasalust Pirita keskkooli kehalise kasvatusõpetaja. Sageli külastas ta naabruses Kloostrimetsas asuvat botaanikaaeda, kus paiknes tol ajal üks suuremaid roosikollektsioone. Sääli õppis ta selgeks ka rooside paljundamise keerulise kunsti.

Pere loonud Mardi jäid linnaolud kitsaks ja nii leiti maakodu Kõue vallas, meeldiv koht, kus puhata ja hobidega tegeleda. 1990ndate alguseks sai sellest juba päris kodu, kus suur osa ise tehtud ja kohendatud. Roosiaedki on saanud oma elemendid – võreseinad, kaared, pingid ja muu, seegi on Mardi kätetöö. Muide, ka enamik raamatu fotodest on tema tehtud.

Perel on väike, kaheksa perega metsila, kus samuti tegemist jätkub. Vastastikuse abistamise korras hooldavad aga mesilased hiljuti rajatud rohkem kui 40 puuga õunaaeda, lisaks veel kirsse, ploome, ilupuid, põõsaid ja lilli.

Mart Ojasalu soovib oma aia alati ise rajada, nii säilib isikupära. Sellekohased õpetussõnad on raamatuski kirjas. Pole ju kena leida naabrusest mitut samasuguste lahenduste ja kujunduselementidega aeda, sest juhtumisi oli kõigi projektide autoriks üks ja seesama aiafirma.

Ojasalu kodurosaariumi kõrval on ka väike paljundusaed, kus paljundatakse taimi nii oma tarbeks kui ka teistele soovijatele. 1998. aastal rajatud perefirma on ametis peale Mardi

Foto: Raivo Tasso

ja tema energilise abikaasa Mare veel kolm tütarit ning väimehed, kellest üks raamatusse piltegi tegi.

Kogu pere koostegemise tulemuseks on 273 sordi ja ligi 1000 taimega kodurosaarium, mis 2002. aastal avati ka külastajatele. Regulaarselt toimuvatel roosipäevadel jagatakse teavet ja abi kõigile soovijatele.

Roosidele eraldi peenar

Uues roosiraamatus soovib autor mõelda hoolega järele, enne kui istutada roosid segapeenrale koos teiste ilutaimedega.

Roosid vajavad ju korralikku talvekattet ja kasvuaegset hooldust, mis võib naabritele mõjuda kui mitte hukutavalt, siis kindlasti ahistavalt. Kui ongi soov kõiki ühele peenrale istutada ehk nagu raamatus öeldakse – miksida, siis planeeritult, kuidas ja mida.

Näpunäited rooside noorendamisest ja ümberistutamisest on kindlasti vajalikud vanemate põõsaste hooldamisel, sageli ka seal, kus roosipõõsad ehitusele jalgu kipuvad jääma. Ei tahta ju pikka aega kaunilt õitsvast põõsast nii kergesti ilma jääda, samuti võib see põõsas olla seotud mingi kindla sündmuse või traditsiooniga.

Siiski saab mingil põhjusel hävinud roosi asemele alati valida uue. Sorte on palju, nende seast on "Roosiaias" toodud kena valik, kus lisaks lühikirjeldusele ja piltidele on ka andmed talve- ja haiguskindluse kohta.

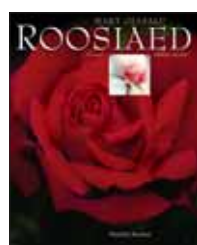
See võimaldab leida kergemini sobivaid sorte nii aia rajamiseks kui ka asendamiseks.

Roosid pole mitte ainult aia ja ruumi ehteks. Raamatus leiab õpetuseteri nende kasutamiseks ja kandmiseks ka soengus või rinnataskus.

Eriti pidulikud tordid on saanud viimasel ajal kaunistuseks ehtsaid roose. Kuidas valmistada roositeed või -moosi, teavad paljud, aga kuidas teha roosivett, saab teada "Roosiaias". Kevad on täies hoos. Vihmad on viinud enamuse lumest. Taas on aga raske talv jätnud oma jälje roosidele. Mart on murelik. Mina ka, sest paljud roosisõbrad tahavad kiiresti aia korda teha.

Meie soov on, et ei kiirustataks. Maa on sel aastal sügavalt külmunud ja kui praegu soojakate ning kaitsev mulkühik taimede ümber eemaldada, on häving täielik. Kannatage veel, kuni maa on sula ja tahenenud. Siis on õige aeg.

Seni uurige roosikasvatuse tarkusi kõige uuemast ja kaunimast roosiraamatust – Mart Ojasalu "Roosiaias".

Roosiaed

Mart Ojasalu
136 lk
kõva köide

ilmunud

Eesti rahvusköök

Anne Kersna, Sirje Rekkor, Reet Piiri, Dina Aarma, Öile Aavik, Inara Luigas, Elli Vendla, Inge Rego
168 lk

kõva köide

2004. aasta jüripäeval Maalehe Raamatu 10. sünnipäevaks ilmunud menuraamatu teine trükk on müügile jõudnud.

Täiendusena leiab sellest ka roogade loendi, mille järgi salateid, suppe, suuri sööke, küpsetisi ja magustoite raamatust lihtne üles leida. Sai ju rahvusroogade raamat piirkonniti kokku pandud, et nii väikese maa suuri eripärasid paremini kirjeldada. Mõned retseptid sellest raamatust on taas klassikaks saanud. Jätku leiba!

Viimased kotkad

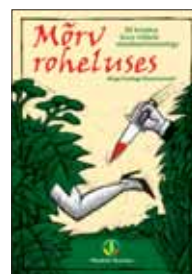
Näidendid. Kuuldemängud. Monoloogid

Jüri Tuulik

416 lk

kõva köide

Armastatud rahvakirjaniku uues kogumikus on mitme aastakümne mõnusad lood. Saab muiata või koguni tubateatrit teha. "Pulmad Abruka moodi" on mitmel suvel vahva teatrielamuse pakkunud, kevadel võib mahlakaid ütlemissi ikka üle lugeda.

Mõrv roheluses

20 krimkat koos rohkete aiandusnõuannetega

Koostanud Andrea C. Busch ja Almuth Heuner

Bengt Fosshagi illustratsioonid

Tõlkinud Anu Schulz

264 lk

kõva köide

Kakskümmend autorit üle ilma on arvamisel, et ei aednik, maastikuarhitekt ega muidu loodusearmastaja pruugi just väga usaldusväärne tüüp olla. Meisterlikult muutuvad vesiroosidega tiigid, rahulikud aianurgad ja õndsalt tüüendatud maastikud kuritööpaikadeks. Igale juhtumile järgnevad mõistagi asjakohased aiandusalased nõuanded. Jõulised suurepärased illustratsioonid juhivad lugeja ähvardavasse idüllis... Kõik mõrvlugude autorid on omal maal tuntud ja auhinnatud. Ka illustraator on võitnud arvukalt auhindu nii kodu- kui välismaal. Raamat jõuab müügile mais, et just kiireimal aiatööde ajal teid korduvalt üle öla vaatama sundida.

Eesti mees rühkis talupojast teadusdoktoriks

Pärisorjast teadusdoktoriks

Eesti mees Jakob Johnson

Aimur Joandi

176 lk

Jõuab müügile mais

Eesti meest Jakob Johnsoni (1806-1865) vaevalt et tuntakse. Ta sündis 8. mail 1806 Viljandimaal Tusti karjamõisas. Tema teaduslik pärand on saksa- ja venekeelsena paljuski uurimata, võimalik et mõneski osas tundmata, sest ta tegutses põhiliselt väljaspool Eestit.

Aimur Joandi "Pärisorjast teadusdoktoriks" on süvitsi minev käsitlus universaalteadlasest, talupoja päritoluga Jakob Johnsonist. Maamõõtmine ja maaparandus, taimede toitumine, füsioloogia ja väetamine, hobusekasvatuse, koduloomade ravitsemine, lina- ja kartulikasvatuse, õlle ja piirituse tootmine ehk viina headuse töötamine, põllumajandustehnika jm põllumajanduse alad on käsitlust leidnud Johnsoni toimetatud teadusajakirjas Mittheilungen der Kaiserlichen freien ökonomischen Gesellschaft zu St Petersburg (1844-1865) ehk lühendatult Mittheilungen... (Teated), ajalehes Das Inland, muudes väljaannetes või eraldi raamatuna ja jõudnud sellegi raamatu kaante vahele.

Jakob Johnson oli 11 vene ja viie välismaise teadusorganisatsiooni kirjavehetajaliige. Tema elutööks sai Peterburis tegutseva Vaba Ökonoomilise Seltsi välja antud ajakirja Mittheilungen toimetamine. Seal avaldas ta 66 artiklit ning 10 mitmesugust muud tööd, retsensiooni ja kirjanduse ülevaadet.

Me ei tea Jakob Johnsoni elukäigust kõike, aga ta põlvnes pärisorjast mõisakupja perest, käis koolis Viljandis ja pärast enesetäiendamist juhendajate-õpetajate Siebeni, Jänicheni, Kaplicki jt käe all jõudis kodumaal selliste ausate ametitieni nagu valla raamatupidaja ja sekretär.

1829. aastal avanesid talle Tartu ülikooli ukсед. Sealt sai ta 1833. aastal filosoofiakandidaadi kraadi, kirjutades uurimuse "Talumaade hindamisest Liivimaal" (Über die Weranschlagung Bauerländeraich in Livland).

Doktoriväitekirja kaitses Jakob Johnson Jena 1840. aastal. Töö käsitles väetamist ja taimede toitumist. See on trükk avaldamata, aga Jena ülikoolis tänaseni talle.

1844. aastal valmis Johnsonil Peterburi ülikoolis saksakeelne väitekirja kultuurtaimede toitumisest, mille eest talle omistati metsa- ja põllumajandustehnoloogia magistri kraad. Johnson tegutses ka kodumaa kultuuriruumis, kuuludes tuntud eestlaste Friedrich Robert Faehlmanni, Friedrich Reinhold Kreuzwaldi ja Dietrich Heinrich Jürgensoni kõrval Õpetatud Eesti Seltsi. Ta kuulus veel Peterburi Patriootide hulka Johann Köleri, Philipp Jakob Karelli, Friedrich Nikolai Russowi ja teiste eestlaste kõrval.

Rein Ülevaino

Raamat näpus parditiigile

Toomas Jüriado

Lähimineviku defitsiidaeg hakkab ununema. Nii ei oska ehk tähelegi panna, et ka näiteks linnuraamatute valikult oleme saanud üsna arenenud riigiks.

Aga alles see oli, kui Eerik Kumari kapsaks loetud lindude välimäär ajal oli kulla hind.

Nüüd on meil määrajaidki mitu ning viimane kena ja tavaloodusesõbra jaoks piisavalt ülevaatlilik kirjastuse Tänapäev välja antud Dorling Kindersley taskumääraja on ka vägagi taskukohase hinnaga.

Päris oma, originaalset uut välimäärajat annab meil ilmselt veel oodata. Mis aga ei tähenda, et kohalike autorite linnuraamatuid üldse ei ilmuks.

Sellelgi alal on üks agaraid üldse üllatavalt viljakas Maalehe kirjastus.

Nii jõudis väikeste loodusraamatute sarjas müügile juba teine Läänemaa looduskaitse Tarvo Valkeri linnuvihik – “Väike veelinnuraamat”.

Kindlasti pole see lektüür, mida vajaks hästi linde tundev loodusõber. Küll sobib odav ja tänu pehmetele kilkaantele vastupidav, aga samas kenasti taskusse mahtuv raamatuke esimest huvi äratama. Kuuldavasti on Valkeri eelmine vihik, “Väike talilinnuraamat”,

mõnegi poisi linde vaatlema meelitanud.

Liikide valik on igati põhjendatud: just neid linde on algajal kõige suurem tõenäosus veekogudel kohata. Võrreldes talilinnuvihikuga, kus mõni kujutis pani ka hea linnutundja esimesel hetkel nõutult kukalt sügama, on tublisti parem fotode valik, ehkki näiteks tahaks näha ka tuttavdardi emalindu, rägapardid on aga häbelikult natuke liiga peitu pugunud.

Paha poleks teinud ka veidi pikemad liigikirjeldused ja tähelepanu juhtimine just neile detailidele, mis linnu sarnaste sugulaste seast eraldaksid. Teksti jaoks oleks ruumi veel jagunud.

Just mõneti ebaõnnestunud kujundus ongi võrreldes talilinnuraamatukega suurim tagasimein. Viimases on valdavalt sobivamad püstformaadis fotod ning lehepind seetõttu ühtlasemalt kasutatud. Veelinde on arusaadavil põhjustel pildistatud rohkem rõhtformaadis ja neid pilte paigutades on üks häda see, et parempoolsetele lehekülgedele on jäänud suured tühjad laigud, hüllem aga mõnede lindude, eriti isase luitsnokk-pardi ootamatu “lühenemine” lehekülgede vahelkohas.

Need nüansid on välja toodud siiski pigem selleks, et juba järgmine väike linnuraamat saaks veelgi parem.

Imepärasest maailmast

Meie ümber on nii palju märkamist vääri! Linde, loomi, seeni, liblikaid, kõike muud elavat ja põnevat. Nendega tutvumist ei passi alustada alati paksu entsüklopeedia abil. Just seepärast alustasime väikese sarjaga, kus enimkohatavad kaaslased sees foto, lühikirjelduse ja huvitavate faktidega.

Sarja, kus ilmunud juba Ain Raitviiru söögi- ja mürgiseened, Tarvo Valkeri talilinnu- ja veelinnuraamat ning meie ravimtaimede taskuteatmik, lisanduvad sel aastal veel Toomas Kuke niidutaimeraamat, Ain Raitviiru kevadseenteraamat, Tarvo Valkeri laululinnuraamat ja teisiigi.

Signe Siim,
raamatusarja toimetaja

Väike veelinnuraamat

Tarvo Valker
80 lk
kilekaantega
taskuformaad

Viupart. Pildistanud Tomi Muukkonen Helsingis 2005. aasta mais.

KOOLIBRI

www.koolibri.ee

“Vanemate lugu” räägib elust enesest

Kaja Pino

Mäletan hästi kirjastuse Koolibri septembris välja kuulutatud loovvõistlust “Vanemate lugu”. Mäletan sellepärast, et see pani mind mõtlema oma vanemate ja vanavanemate lugudele.

Mul on vedanud pika mäluga suguvõsaga, kus armastatakse lugusid edasi kanda, aga imelikul kombel on vähe olnud inimeste kokkusaamise legendiks jutustamist. Kas on tegu edasirääkimiseks liiga tundliku teemaga või polegi neis kokkusaamistes midagi legendi vääri? Vastuse saamiseks kirjutasin üles enda, oma vanemate ja vanavanemate kokkusaamise lood ning otsustasin, et küllap on õige just see viimane. Sündisid lood, mis lähevad mulle isiklikult korda, aga Mihkel Mutti parafraaseerides ei hoovanud neist üldtunnustatavat ilu, võlu ega õudu. Ehk siis ei midagi erilist, tavaliste inimeste tavalised lood.

Elu tähtsad pisiasjad

Mul on hea meel, et “Vanemate loo” 325 autorit samamoodi ei arvanud nagu mina, vaid oma lood konkursile saatsid ja see raamat sündis. Raamat, kus on kirjas just nimelt tavaliste inimeste tavalised lood, mis aga kokku panduna hoopis uue mõõtme omandavad. Mõõtme, mis mitmekordselt ületab iga üksiku loo ja ka kõigi lugude kogusumma. Mõõtme, mis ongi elu ise

Võidutöö kirjutanud Pille-Riin Vendelin räägib oma vanemate kokkusaamise loost.

kogu oma lihtsuses ja pealtnäha pisiasjades.

Kokku on saadud koolis ja sõbra sünnipäeval, tööl ja üritustel, ühes kohas elades või juhuslikult ühte kohta sattudes. Tunne on tekkinud esimesest pilgust või hõõgunud kaua varjatuna, lahvatanud taas üle mitme aasta või jäänud kohe esmakohatumisel püsima. Lugematu arv kordi on läbi elatud

sama asi, kuid nii, nagu ta on iga kord läbielajale esimene ja ainus, on vana teema ka läbi erinevate lugude kirjutatuna uus. Tähtsad on just üksikasjad, pisikeste asjade nägemise oskus.

Peapreemia võitnud Pille-Riin Vendelini lugu võlus ilmselt ka žüriid, kuid igal juhul mind, oma sümboolsusega: pere uus kodumaja on ehitatud suure vahtra lähedale, mille alla kuhjatud prügimäel kirjutaja ema ja isa väikeste aardeotsijadena kokku said. “Kahju, et prügimäge enam pole,” resümeerib kirjutaja. “Lähaks ka asju otsima. Ehk leiaks endalegi kellegi kogu eluks...”

Nagu elu ise, pole ka see raamat ainult õnnelik. Mitmed kokkusaamiste lood on lõppenud lahkuminekuga ning elu keerdkäikude kirjeldamisest öhkub nii nukrust kui ka elutarka mõistmist.

“Ühel sügisel tuli isa meie juurde teatega, et läheb teise naise juurde,” meenutab üks kirjutaja. “See mõjus meile väga masendavalt ja keegi ei tahtnud sellega leppida. Kuid isa oli oma otsuse teinud.”

Millegipärast on mul just kurbade lugude juures hea meel selle üle, et raamatut pole liigselt toimetatud. Säilinud on kirjutajate ehe mõttemaailm, emotsioonid ja tunded. Kui palju vaprust pidi olema selliste lugude üleskirjutamisel!

Lapiteki-pered

Omaette peatüki võiks pühendada perekondadele, kus lahkuläinud vanemate lastel on ema-isa uutest abieludest

tekkinud kasuomad ja kasuisad, nende lapsed eelmistest abieludest ning uutest kooseludest sündinud poolõed ja -vennad. Lapiteki-pered, on nende kohta tabavalt öeldud.

Mõtlemapanev oli 13-aastase kirjutaja lugu, kes õnnelikult nimetab isaks oma ema esimest armastust, kes jõudis ema juurde tagasi 20 aastat pärast esimest kohtumist ning muidugi pole siis kirjutaja pärisisa. “Ehkki elan peres, kus minul on üks pärisvanem, olen õnnelik, et mu vanemad teineteist taas leidsid,” lõpetab ta oma loo. Millegipärast läks just see lugu minule kõige rohkem hinge – kui üldse saab neid lugusid mingit moodi järjestada.

Lõpetuseks rehabiliteeriksin selle raamatu mõjul ka oma vanemate kokkusaamise loo. Mis siis, et see on täiesti tavaline. Just selle tõttu, et ta on täiesti tavaline.

Minu vanemate lugu

Võib liialdamata öelda, et minu ema ja isa on tundnud teineteist eluaeg. Õigemini küll minu ema eluaeg, sest ühe küla lastena kohtusid nad ema ristsetel. Isa oli siis viieaastane ning rohkem kui äsasündinud Enest huvitus ta hoopis tema vennast Ennust, et tollega maadelda. Paraku oli Ennul, kellest hiljem sai minu onu, äsja opereeritud songa ning maadlemine ei tulnud kõne allagi. Sellest suurest pettumusest jäid aga need ristset väikele Antsule alatiseks ja väga selgelt meelde.

Hiljem said Ants ja Enn sõpradeks

ja küllap nad siis ka maadlesid, aga see pole enam oluline. Oluline on see, et Ennu tüütust väikeõest, kes poisitel terve lapsepõlve ristiks kaelas oli, kasvas kena neiu. Elavaloomulise, rohesilmse ja tumedapäisena oli ta see, kellega tollast keelepruuki kasutades paljud kurameerida tahtsid. 25-aastaseks saanud isa südame võitis ta aga hoopis asjaga, mis pealtnäha võib tühitähtis tunduda.

Külanoorte seltskond oli kuhugi minemas – noormehed mootorrataste najal kõõlumas ja tüdrukud nende tagaistmetele jagunemise kutset ootamas. Ent kui teised neid edvistades ja kihistades tähelepanu püüdsid, astus mu ema enesestmõistetava lihtsusega isa mootorratta juurde ja pani kiivri pähe. Sel hetkel oligi Ants väiklase aru saanud, et just see nii omaselt käituv tüdruk ongi oma.

Vanemate lugu

Koostanud
Reet Made
232 lk
kõva köide

Hea välimääraraja on loodusesõbra asendamatu kaaslane

Anu Sillaots

Helja Rauk

Alates 2000. aastast annab Eesti Entsüklopeediakirjastus välja Euroopa looduse määraraja sarja. Seda tingis nii-öelda sotsiaalne tellimus – Eesti oli liitumas Euroopa Liiduga, maailm oli meie inimeste jaoks avardunud, palju hakati liikuma looduses väljaspool Eestit. Huvilistele oli vaja teha kättesaadavaks Euroopa loodust käsitlevad määrarajad ja käsiraamatud. Ühtlasi oli ja on meil põhimõte, et välimäärarajad oleksid kasutatavad ka Eesti looduses.

Määrarajate koostamine on raske, sageli aastaid kestev töö, mõne loomarühma puhul polegi selliseid aktiivseid tegijaid, kes määraraja koostamist sõandaks ette võtta, seetõttu valisime tõlkimiseks parimad Euroopa väljand. Parimate, Eestile sobivamate Euroopa määrarajate "maale toomisel" kasutasime valiku tegemisel pädevate soovitajate abi.

Kõik määrarajad on Eesti oludele kohandatud ja meie andmetega täiendatud.

Selgroogseid loomi käsitlevate loomade puhul kehtib nõue, et iga Euroopas elav liik ja alamliik peab omama eestikeelset teaduslikku nimetust. See nõue elavdas vastavate ainevaldkondade nimekomisjonide tööd ja tingis mõnel juhul lausa vastava komisjoni moodustamise. Määrarajates kasutatakse täpset ja ühtlustatud eestikeelset terminoloogiat. Õnneks on zooloogiline ja botaaniline terminoloogia Eestis küllaltki korrastatud ja seetõttu oli oskussõnavara täiendamine suhteliselt valutut. Rõõmustab, et vahepealne ingliskeelse terminoloogia eelistajate seltskond on asendumas noorte, eesti keelt armastavate ja oskavate teadlaste põlvkonnaga.

Kingitus linnuhuvilistele

Sarja "Euroopa loodus. Välimäärarajad" avaraamat oli Lars Jonssoni "Euroopa

linnud", mis ilmus 2000. aastal. Raamatu tõi kirjastusse loodusemees Fred Jüssi, kes ütles, et see raamat oleks parim kingitus Eesti linnuhuvilistele. Nii see ka on – 2004. aastal andsime välja raamatu kordustrukki. Määraraja käsitleb 670 linnuliiki; 6700 värvipilti iseloomustavad lindude sulestikku, kehakuju ja lennupilti, kirjeldatakse nii lindude välimust ja täpseid määramistunnuseid kui ka käitumist, toitumist, pesitsemist, häälitusi, rännet ja levikut. Linnuraamatu tõlkisid Ruth Ling ja Kaja Peterson, toimetas Eerik Leibak.

2002. aastal ilmus David W. MacDonaldi "Euroopa imetajad", see käsitleb kõiki Euroopas ja ümberkaudsetes meredes leiduvaid imetajaliike – kokku üle 200 liigi. Raamatus on 64 värvitahvli rohkem kui 600 joonisega, millel on kujutatud nii loomi kui ka nende käpajälgi, pesi, urge, toitumisejälgi, koljusid ja hambaid. Raamatu tõlkis Marina Maran ja toimetas euroopa naaritsa Eestis taastamisega kuulsaks saanud Tiit Maran. Viimane rakendas retsenseerijatena töösse Eesti Terioloogia Seltsi teadlased.

Sarja kolmas raamat – E. Nicholas Arnoldi "Euroopa kahepaiksed ja roomajad" ilmus 2004. Raamat tutvustab ja aitab mõista seda omapärast, salapäraga ümbritsetud loomarühma, keda me tegelikult nii vähe tunneme. Siit leiab teavet kõigi tänapäeval teada olevate Euroopas elavate konnade, kärnkonnade, kilpkonnade, sabakonnaliste, sisalike ja madude kohta. Käsitletud on üle 200 liigi ja alamliigi. Teose tõlkis Ivar Veldre (tema toimetab omal ajal ka "Loomade elu" kahepaiksete ja roomajate köite), toimetas aga Eesti parim amfiboloog Riinu Rannap.

Kõik putukarühmad ühes raamatus

2005 ilmus Michael Chinery "Euroopa putukad". Seda raamatut kasutades ei tohiks ükski Eestis või mujal Põhja-Euroopas ettesattunud kuuejalgne võõraks jääda, sest teoses on üle 200

suurepärase joonise, mistõttu nii mõnegi liigi määramiseks piisab tema võrdlemisest pildiga. Raamatu valisid välja, tõlkisid ja kohandasid noorema põlvkonna entomoloogid Tiit Teder ja Toomas Tammaru. "Euroopa putukad" on esimene eestikeelne raamat, kus ühete kaante vahel käsitletakse kõiki putukarühmi (seni ilmutati vaid üksikute rühmade käsitlusi).

"Euroopa puud" ilmus esmakordselt Suurbritannias HarperCollinsi kirjastuse väljaandel 2004. aastal. Kohe hakati seda tõlkima eesti keelde ja nii sai eestikeelne raamat ilmuda juba 2005. aasta alguses. Kiita tuleb tõlkijaid – Ivar Sibulat Eesti Maaülikoolist, kes tõlkis okaspuude osa, ning Olev Abnerit ja Anu Kauri Tallinna Botaanikaaiast, kes tegelesid lehtpuudega. Nad lisasid rohkesti Eesti puude kohta käivaid täiendusi, sealhulgas Eesti looduslike ja naturaliseerunud puude täieliku nimekirja.

Raamatus on kirjeldatud rohkem kui 1500 Euroopa metsades, aedades ja parkides kasvavat puude vormi. Määramise hõlbustamiseks on liikide kirjeldustega kõrvuti olevatele lehekülgedele paigutatud rohkesti abistavaid võra kuju, koore, lehtede, õite ja viljade pilte. Raamatu alguses on puude talviste võrsete, okaspuude lehtede kuju ja asetuse ning lehtpuude lehekujude üksikasjalikud piltmäärarajad.

Raamatu autor Owen Johnson on sissejuhatuses nentunud, et ehkki puud on suured organismid, vaadatakse neist tihti üle, ning et puude jälgimine on lõputu protsess ja esimesed sammud on kõige raskemad. See raamat, mis on mõeldud kõigile puuhuvilistele, haljastajatele ja aiakujundajatele, aitab kindlasti inimeste ja puude vahelist sõprust süvendada.

Sobivad kõigile kasutamiseks

Kõiki neid mahukaid käsiraamatuid ühendab tihe, tabav ja kergesti arusaadav tekst, rikkalik pildimaterjal, selgitavad skeemid ja selliste raamatute

puhul ülivajalikud kaardid. Need raamatud sobivad kasutamiseks õpilastele, õpetajatele, looduskaitsetajatele ja teistele loodushuvilistele ega jäta külmaks ka vastava ala spetsialiste. Heast kvaliteedist annab tunnistust asjaolu, et nad on tõlgitud peaaegu kõigisse Euroopa keeltesse.

Nii-öelda Euroopa-ringi lõpetame "Euroopa kalade" (ilmub oktoobris) ja "Euroopa õistaimedega". Loodame, et see raamatusari hõlbustab loodushuvilistel Euroopa avastamist ja Eestiga taastutvumist.

Euroopa linnud.

Euroopa, Põhja-Aafrika ja Lähis-Ida lindude välimääraraja
Lars Jonsson
560 lk
kõva köide

Euroopa imetajad

Priscilla Barrett ja David W. MacDonald
320 lk
kõva köide

Euroopa kahepaiksed ja roomajad

E. Nicholas Arnold
288 lk
kõva köide

Euroopa putukad

Michael Chinery
320 lk
pehme köide

Euroopa puud

David Moore ja Owen Johnson
464 lk
kõva köide

ilmumas

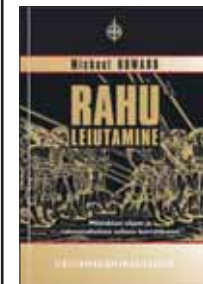

Võta aega olemiseks

Helen Exley
kinkeraamat
144 lk
kõva köide

Helen Exley kinkeraamatud käsitlevad kõige tugevamaid tundeid: armastust, pere- ja sõprussidemeid. Sageli kõnelevad need raamatud tarkusest, rahust ja isiklikest väärtustest. "Võta aega olemiseks" räägib aja mahavõtmisest meie kiires, keerulises elus, oma kodu väärtustamisest, hingamisest ja loodusega üheks olemisest. Maailma tarkade mõtlejate ja kirjanike sõnad aitavad meil saavutada sisemist rahu ja nautida ilu. Varem on samas sarjas ilmunud "Tuhanda aasta tarkus", "Vaikuse iidne tarkus" ja "Ajatu tarkus".

Rahu avastamise lugu

Rahu leiutamine

Michael Howard
Tõlkinud
Igor Gräzin
128 lk
kõva köide

"Sõda näikse olevat sama vana kui inimkond, kuid rahu on nüüdisaegne leiutus." Nii kirjutas 19. sajandi keskpaiku õigusteadlane sir Henry Maine. Michael Howardi raamat räägib sellest, kuidas inimkond on läbi sõdadest pikitud ajaloo rahu avastanud.

Võitlus on inimesele loomupäraselt omane, rahu seevastu on kultuuriline nähtus ja selle juurde võib muuseum kuuluda ka sõda. Howard lennutab meid läbi ajaloo faktide ja sündmuste sellise hoo ja kirega, et kohati on luges raske sammu pidada. Pikka aega oli sõdimine inimestele niivõrd omane, et rahu eksisteeris vaid sõdade vaheajana. Sõjaga kaasnes palju positiivset (uued valdused, võim ja varandused) ning sellest loobumine ei tulnud pähegi. Loomulikult vaadati seda nende seisukohast, kes otsusid tegid ja kasu said.

Alles valgustusaeg tõi arusaama, et sõda on väär ning Kantist alates võib öelda, et rahu on eesmärk, mille poole tasub püüelda. Omamoodi paradoksaalne on see, et samal ajal, kui rahu mõiste laiemalt tuntust kogus, muutusid sõjad üha metsikumaks.

Howard näitab, et Prantsuse revolutsioon "vabastas rahvad ja rahvused sõjaks", võimaldades üha suuremate rahvaarvade moodustumist. Käsi-kaes tehnilise revolutsiooniga ongi see põhjuseks, miks möödunud kahe sajandi jooksul on sõjad muutunud üha koledamaks. Sõjaõudused omakorda suunasid sõja vastaseid pikaks ajaks võitlema mitte niivõrd sõja vastu, kui selle metsikuste piiramise poolt. Tulemuseks oli hulk rahvusvahelisi lepinguid ja mitmed sõjakohtud. Siiski usub Howard, et "valgustuse seeme ei ole surnud" ja sellest on globaliseerivas maailmas tekkimas rahvusühene eliit, kelle jaoks sõda on pahe. Erinevalt varasematest taolistest eliitidest on neil loodetavasti ka piisavalt võimu ja nutikut, et oma põhimõtteid ellu viia.

ilmunud

Ühe elu pöörid

Enn Anupõld
172 lk

kõva köide

Enn Anupõld on raamatusse kogunud Vaino Väljase ning temaga seotud ajakaaslaste

mõtisklused ja mälestused. Raamatu 33 autori hulgas on koolivendi, kirjamehi, poliitikuid, diplomaate ning lihtsalt sõpru. Kõik nad meenutavad ühiseid ning tihti ka hiidlaslike seiku Väljase eluteelt. Üsna omapärase pildi saab näiteks 1988. aasta 16. novembri õhtust, mil Toompeal võeti vastu Eesti iseseisvusdeklaratsioon. Just seda õhtut nimetab Vaino Väljas oma elu üheks tähetunniks. Raamatu teine pool keskendub Vaino Väljase tagasivaadetele oma kodule, kujunemisaastatele, perele ning diplomaaditööle.

Kohtumised elu radadel

Leonid Stolovitš
Vene keelest tõlkinud

Aive Pevkur

216 lk

pehme köide

Filosoofiaprofessor, Tartu ülikooli

emeritprofessor Leonid Stolovitš on muheda ja humoorikas stiilis kirja pandud mälestusteraamatus jutustanud oma värvikast elukäigust ja kohtumistest erakordsete inimestega. Eeskujude ja mõjutajate galeriis kohtume Juri Lotmaniga, Valmar Adamsiga, Kaarel Irdiga, paljude nimekate vene teadlaste ja uurijatega. Elutark autor tõdeb, et kõik need kohtumised on olnud ennekoike kohtumised iseendaga.

Kümme vakka teatrisoola

Hillar Palamets
208 lk

kõva köide

Raamatu pikem pealkiri täpsustab pisut amplituadi ja vaadeldavat ajava-

hemikku: lugusid teatri – aga ka teiste vaatamängude – algusaegadest ja arenguloost Eestis 1920. aastani. Hillar Palametsa muheda huumoriga kirja pandud raamatus leidub lugemispaljasid rahvapõlvadest, jaarmarkidest, laatadest, jõumeeste rinnapistmisest kuni kinematograafiavaimustuseni välja. Ülevaadet elavdavad omaaegsete näitlejate-lavastajate-kaasaalajate mälestuskildid, päevapildid tollastest kuulsustest ja fotodele jäädvustatud stseenid teatrietendustest.

Suomi-Viro keskustelusanakirja

Koostanud
Mari Maasik
192 lk

pehme köide

Heas käepärase formaadis vestmik

on heaks abimeheks neile, kel vajadus ja huvi omandada soome keele baasil elementaarne vestlusoskus suhtlemiseks eesti keeles. Teemade valik on lai ja tänapäevane.

Raamat kui Mäksi laulud

Berk Vaher
kaasautor

Elulookogumine on moes ja meenutusraamatuid ilmub ridamisi. Mõnes on inimese päevad, teises tema vari, kolmandas vaid käputäis närtsinud pikantsusi... Petlikult lihtne on inimese kirjutamine aega ja ajast esile – tihti peale kulub aeg kirjutades ajaviiteks ja inimene jääb kahemõtteliseks kui klantspilt.

Üle aegade vajatud laulik Tõnis Mägi pole oma elu ja mälestusi uisapäisa turule tooma tõtanud. Kui mõne aasta eest Ilo kirjastusega koostööd teinud Jaak Viller pakkus mulle võimalust kirjutada Tõnis Mägi elust ja mõtetest raamat, siis mõistsin kohe, et sellest ei saa tulla harilik memuaarikogu.

On ju Mäksi lähedasemad laulud omamoodi pihtimused, mis väärtustavad vaikimist samavõrd kui lausumist ning ei hooli pelgast pealiskaudsest "rahvale peale minemisest".

Ning Mäksi kordasaadetule ei pea ju tagasi vaatama kui möödunud hiilgeaegadele – loojana on ta elamas oma kõrghetki ning nõnda pidi ka selle raamatu häälestus lähtuma tänasest.

Võtsin raamatu koostamisel eeskujuks Mäksi enda praegused laulud – selle, kuidas ta neid tajub, mida nendes oluliseks peab. Aistingulised pildid, eredad meeleolud, lõpetamata jooned. Kontrastid, mille poolest tema häälel on nii rikas. Korduvad kujundid, mille ümber elu on lookelisi mustreid joonistanud. Müütilise ja müstilise ristumised õdusa ja õudsega pikkades värviküllastes päevades.

Mitme kultuurilugu mõjutatu raamatut on nii mõnedki kõrvalt tegelased

Tõnis Mägi 2002. aasta koolinoorte laulupeol.

alustanud nimeregistri sirvimisest – kas neidki meele peetakse? "Müümata naerus" on nimesid vaid jaopärast. Kummatigi on see üks mõistujutt kogu Eesti kultuurist 20. sajandi teisel poolel, selle kultuuri kestmisest suuremas võõrumis ja jõudmisest 21. sajandisse, kus on meie käekäik ikkagi veel enam meie endi nägu ja tegu.

Samas pole "Müümata naer" mingi pateetiline kangelassaaga. See on aeg

viivudes, panoraam vilksatustes, portree läbi selle, mis portreeritava hinge puudutab – on see siis välja öeldud või ei. On meenutusi, kuid samavõrd ka tänast päeva. On Mäksi laule – on "Pimedale muusikule" ja "Liivakell", on "Siuh" ja mõni alles kujunev laul. On ka Mäksi luulet ja juttusid.

On olupildikesi, kuid ka kohtumisi tundmatuga. Edu ja elu ristteel seismist ning valikute tegemist. Palju ootama-

tuid seoseid ja küllaga ruumi lugejale piltide vahel liikumiseks. Margus Tõnnovi suurepärase kujundus peaks lugejale õige helistiku kätte andma – nii üksiti kui suguluses Mäksi hiljutise autoriplaadi "Vestlus Hermanniga" kujundusega.

Tõnis Mägi kõneleb ses raamatus otse ja otsekoheselt. Lapsest ja kraadest, staarist ja laulikust, näitlejast ja isast. Iseendast ja oma maailmast – juurtest ja unistustest. Seda oli piisavalt, et võisin mitmeid tunde kestnud vestluste järel avastada: ei olegi vaja midagi lisada, lünki kaadritaguse heietusega täita. Võtsin vaid mosaiigitükid ja panin need ühel võimalikul viisil kokku.

Tõnis Mägi kujunes nõnda ise samavõrd raamatu autoriks kui peategelaseks. Kas või kuivõrd "Müümata naer" tuli teise autori nägu, jääb juba kellegi kolmanda otsustada.

Lugusid oma lauljateelt on Mägi pajatanud meeleldi ju igale hingega kuulajale – olgu siis fantasmagoorsetest staarituuridest ühel planeedikuuendikul või eneseleidmistest sellest kuueendikust lahtiheitunud maal.

Ja on ka palju, mida ta jätab kõigile rääkimata – respektteerigem seda, kuulatagem seda vaikust osana lauludest.

Kui tekib igatsus millegi enama järele – kõige selle järele, mis võinuks olla veel –, siis nii see ongi mõeldud, siis on neis peatükkides olemas see, mis on ka lauludes.

Tõnis Mägi – müümata naer

Tõnis Mägi &
Berk Vaher
208 lk
kõva köide

Kogu tõde Islandi salapäraarastest trollidest

Islandi trollid

Brian Pilkington

Autori illustratsioonid

Inglise keelest tõlkinud

Meri-Liis Laherand

32 lk

kõva köide

Trollid on skandinaavia rahvaste muistsete kujutelmade järgi üksildastes paikades elutsevad inimvaenulikud tondid, kollid või paharetid, eriti mäevaimud. Neid kohatakse põhjamaa karges ja metsikus looduses enamasti hiiu, harvemini kääbuse kujul.

See raamat pajatab Islandil elavatest trollidest. Põnevad lood ja autori enda joonistatud imelised pildid avavad igas vanuses lugejale kogu tõde nende kummaliste olendite kohta.

Islandi rahvajuttudes kujutatakse keskmist trolli peaaegu alati pahuraks ja kurjana, vaibumatute vägivaldsete tungide meelevaltsu suure kollina, peletisena, keda võime kohata vaid kõige hullemates õudusunenägudes. Väga tihti on selline ettekujutus siiski nalja pärast tehtud väljamõeldis ning kehtib palju rohkem rumalate jutupaunikute endi kui trollide kohta.

Sellegipoolest on Islandil trolle ikka

kardetud, sest seal on nad tuntud tohutu jõu ja üüratu kogu poolest. Seega on lihtne mõista, miks inimesed täiesti ohutust ja armastusväärsetest trollidest vastikuid lugusid räägivad. Tegelikult on trollid küll suured, kuid rahumeelsed, õise eluviisiga koopaelanikud. Vanasti veetsid nad suurema osa ajast maa peal. See aga oli ammu, palju sajandeid tagasi, enne veel, kui jõuk riiakaid, hambuni relvis norra viikingeid ükskord saart asustama maabus...

Pärast esimest hukatuslikku kok-

kupuudet inimestega hakkasid trollid suhtuma inimolenditesse suurema ettevaatlikkusega kui nood trollidesse. Tänapäeval sõandab täie aruga troll oma koopast väljuda üksnes äärmist valvsust säilitades – ja sedagi ainult pilkase pimeduse kätte all. On arvatud, et suur osa väga vanu trolle on moonunud kiviks, sest kogu maal võib leida taeva poole kõrgumas hiigelsuuri sammaldunud basaltsambaid, mis meenutavad oma kujult trolle.

Jah, sadu aastaid on mägedes elavad

trollid islandlase südames hirmu äratanud. Nüüdsel ajal aga on neid olendeid millegipärast harva näha või kuulda. Seepärast on inimeste hulgas pelg vähemaks jäänud ja tärkamas on hoopis uudishimu.

Brian Pilkington kujutab trollide imetlusväärset maailma võluval ja ainulaadsel moel. Taustaks on kasutatud kohalikku rahvapärimest – muinasjutte ja muistendeid. Autor püüab maalida islandi trollist kõigiti tõepärase portree. Ta tutvustab juba unustuse hõlma vajuvat veidrat olendit, kes tegelikult polegi inimesele eriti kauge sugulane.

Suur osa nende hiidude elutingimustest ja põlvest põlve edasiantavatest tavadest on lugejale uus ja üllatav. Raamatut saab ettekujutuse trollide välimusest, peereelust, nii vanatrollide igapäevastest aseldustest kui ka tillukeste trollipõnnide mängumaast. Pildid tunnustavad autori võrratut fantaasiarikkust.

Raamatu lõppu lisatud kaart juhatab kätte tähtsamad paigad, kus mõnikord võib trolle kohata. Rändajal, kes satub sellele põhjamaisele eksootilisele saarele, oleks väga põnev kas või ühegagi neist sõbraks saada. Kõiki Islandi trollikohti aga ei jõua isegi põliselanik iialgi läbi käia.

Jaakko Hallas